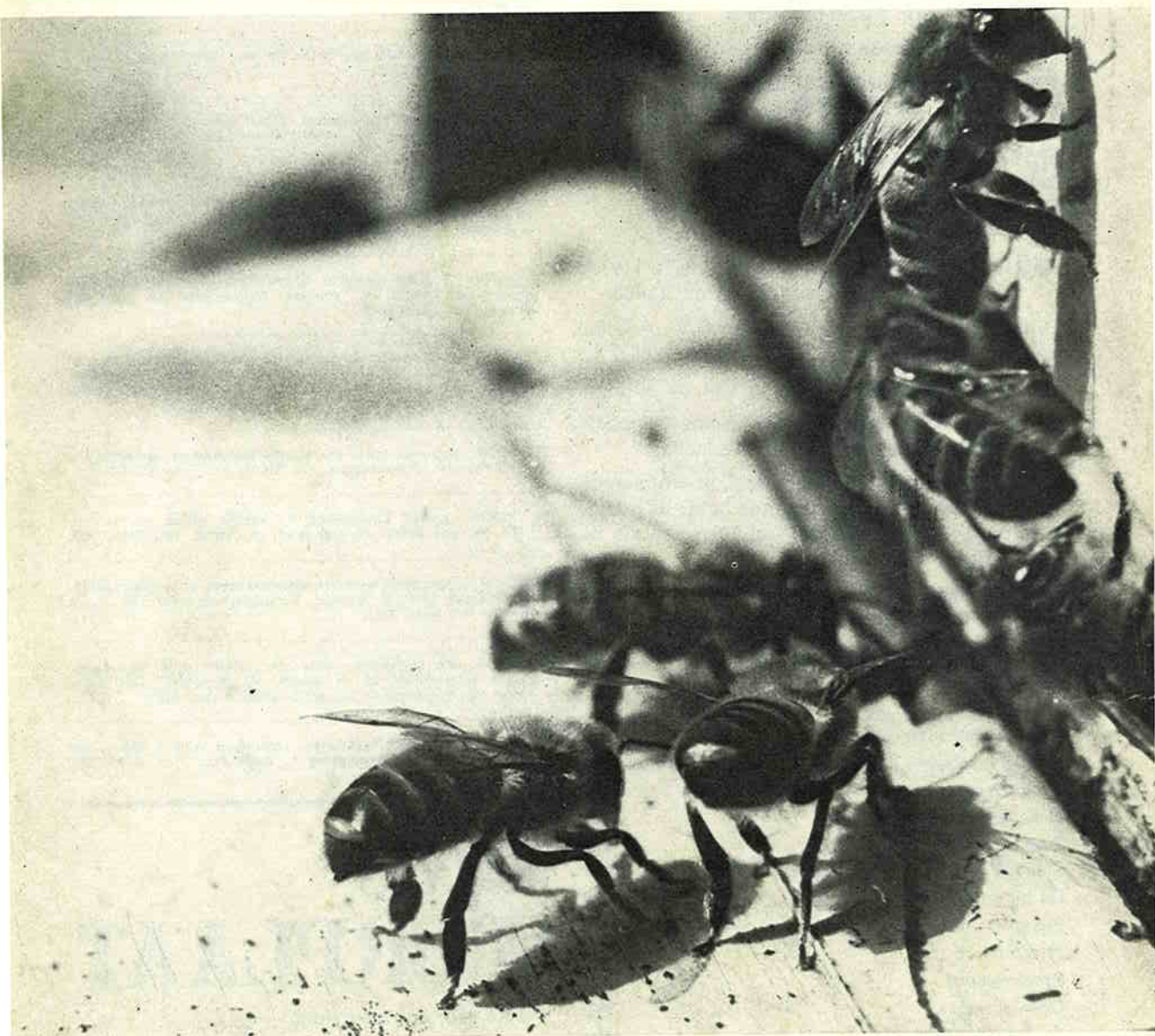

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 83 - no. 9 - september 1981

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING
DER BIJENTEELT IN NEDERLAND**
Opgericht 1897

Hoofdredacteur: Chris Maillie
Redactieleden: Therese Rive, Ko Zoet

Ledenblad: Oplage 8000
Verschijnt 11 x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd
Losse nummers: f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven op aanvraag

**REDACTIE, ADMINISTRATIE en
ADVERTENTIE-EXPLOITATIE:**
Het BIJENHUIS, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen.
Tel. 08370 - 2 27 33 (meerdere lijnen)
Postgiro 82.32.76. Bankrek. no. 53.90.42.900
ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84

Registratie: Verenigingsreg. K.v.K. no. V 119736
Bijenhuis: Handelsreg. no. 11433

Druk: Van Mastrigt & Verhoeven B.V., Arnhem

Alle in „BIJENTEELT” gepubliceerde meningen en
inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is slechts
toegestaan na overleg met de Redactie.

Kopij **vóór de 10e van de maand**, voorafgaande
aan de maand van plaatsing, aan het BIJENHUIS,
ook opgaven en betaling van advertenties en
Speurbijltjes.

jaargang 83 — nummer 9 — september 1981

INHOUD	pag.
Aanleg van bijenweiden in recreatiegebieden - 2 (slot)	179
Varroa Jacobsoni, de huidige stand van zaken	181
Officiële mededelingen	182
Nieuws vanuit het Bijenhuis	186
Boekbespreking	187
Medaille FAO-gehandicapten jaar	187
De bij in de filatelie	188
Bijenplant in beeld: Beemd-kroon	189
Bijenfolklore	190
Sprokkelwaar	191
Geknipt voor u	193
De lezer schrijft	194
Actie in de regio	206

SPEURBIJTJES

Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer
35 cent. Te voldoen bij vooruitbetaling. De
Redactie stelt zich niet verantwoordelijk voor
de inhoud.

JANNEKE DE JONG: **inkersartikelen** tegen de scherpste
prijzen; in- en verkoop van **honing**, inkoop van **oude was**.
Willem v. Hillegaersbergstraat 60a, Rotterdam, tel. 010-224871.

TE KOOP GEVRAAGD: partijen **Nederlandse honing**, o.a.
koolzaad-, zomer- en heidehoning. Wij bieden hoge prijzen.
HET BIJENHUIS te WAGENINGEN. Tel. 08370 - 12863.

TE KOOP: **nieuwe en gebruikte 3-raamshoningslingers nog
voor de oude prijs**. H. de Vries, Huize St. Gertrudis, Wor-
kum, tel. 05151-1252. Bellen van 13.30 - 14.30 uur en van
18.30 - 20.00 uur.

TE KOOP: **bijenvolken, kasten en korven**. Parallelweg 1, IJssel-
stein. Tel. 03408-3353.

TE KOOP: **nieuwe spaarkasten**. Eigen fabriek. Vraagt vrij-
blijvend prijsopgave bij: Imkerij Muller, Zeedijk 35, Nijbroek.
Tel. 05717-661.

IN- EN VERKOOP van **bijenvolken, kasten en korven, honing
en lege kasten en korven**. J. C. Basten, Burg. Brouwenseweg
3, Horssen (Gld.), tel. 08874-1791.

TE KOOP: 3 goed bevolkte **bijenkasten**, waarvan 2 nieuwe
en enkele **korven**. C. Almoes, Molenstraat 29, 9531 CH
Borger. Tel. 05998-5543.

TE KOOP: een **6-raams slinger**; bij rechtsdraaien wordt de ene,
bij linksdraaien de andere kant van de ramen geslingerd.
H. Haitsma, Likhounewei 16, 9251 EZ Bergum. Tel. 05116-
3511.

TE KOOP: in goede staat verkerende **bijenkasten; spaarkasten**.
P. Stegeman, Portiekstraat 2a, Staphorst. Tel. 05225-2411.

TE KOOP: goede **bijenvolken** in kasten en/of op ramen.
J. M. W. van Aalst, Walgtsestraat 31, Varik. Tel. 03445-1369.

TE KOOP: enige goed bevolkte **simplexkasten en 2 spaarkasten,
koninginnen 1961**. R. Bakker, Scheepheilingstraat 105, Oude
Pekela. Tel. 05978-2592.

TE KOOP: nog **bijensuiker** voor zeer billijke prijs; nog enige
zwarte **bijenvolken** af te geven. W. Kooistra, Gerritsma-
straat 49, Heerenveen. Tel. 05130-24872 b.g.g. 31982.

TE KOOP: 14 **korven met bijen**. Uitzoeken voor f 130,— per
stuk. J. Bultstra, Tilgruweg 1, Appelscha. Tel. 05162-1586
na 21 uur.

bij de VOORPLAAT

't Is de geur die 't em doet.

Foto: A. den Boer, Nunspeet.

AANLEG VAN BIJENWEIDEN IN RECREATIEGEBIEDEN - 2 (slot)

Met betrekking tot het beheer dient opgemerkt te worden dat bijenhouders geen of nauwelijks extra zorg en kosten betekenen voor de beheerende instantie. Een bloemenweide voor bijen bijvoorbeeld is zeer goedkoop in onderhoud. Vaak grijpt men nogal eens naar herbiciden om wilde planten te bestrijden. Toch zijn veel zogenaamde onkruiden erg geschikt als drachtplanten (bijvoorbeeld klaver, paardebloemen). Bestrijding kan derhalve achterwege blijven. Mocht bestrijding desondanks in het werkgebied van de beheerder noodzakelijk zijn dan dient het gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen zeer nauwgezet te gebeuren en bij voorkeur niet in het vlieggebied van de bijen. Geeft men bijenstand of bijentuinen uit aan verenigingen dan kan men gezamenlijk zorgdragen voor een goed beheer, bijvoorbeeld door het stellen van voorschriften. Zo kent de Stichting Het Nationale Park de Hoge Veluwe voorschriften voor het plaatsen van bijenvolken op de bloeiende heide. Ook is het mogelijk het onderhoud voor een deel over te laten aan de verenigingen. Zo worden wilgen vaak gesnoeid in de maanden februari/maart wanneer de wilgekatjes uitkomen. Voor de bijenteelt is het beter te snoeien nadat ze hebben gebloeid. Het gedeelte van het wilgenbestand, dat bij de bijenhouders in gebruik is, kan men dan door hen zelf laten snoeien. Ook het uitzaaien van eenjarige bloemen kan men aan de imkers overlaten. Beheersafspraken zijn hiervoor nodig. Dit kan in een huurovereenkomst geregeld worden.

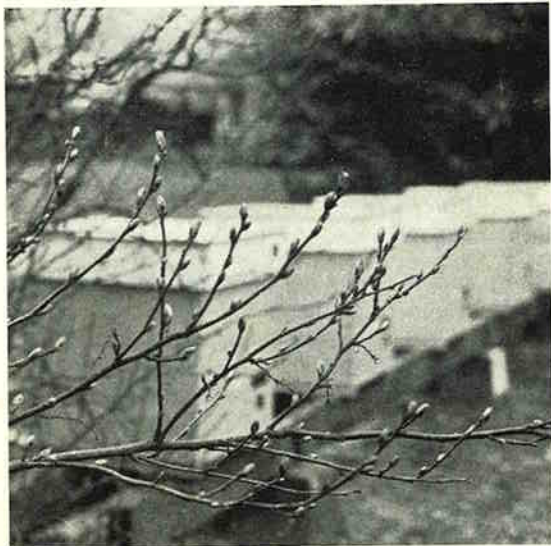
Recreatieschappen

Zoals eerder opgemerkt zijn het vooral gemeentelijke plantsoendiensten en/of verenigingen die zich hebben ingezet voor het creëren van mogelijkheden voor de bijenhouders. Er vanuit gaande dat het houden van bijen een vorm is van vrijetijdsbesteding, ligt een koppeling met de recreatieterreinen voor de hand. Gelukkig zien we de laatste jaren de drang naar contact met de natuur en de behoefte aan extensieve recreatie toenemen.

Nederland is voor een groot deel bedekt met recreatieschappen. Deze recreatieschappen hebben derhalve over heel Nederland verspreid nogal wat terreinen, die onder meer geschikt zijn gemaakt voor de extensieve recreatie. Dergelijke terreinen voldoen aan de meestal tweeledige

taak van de schappen: enerzijds het behartigen van de belangen van de openluchtrecreatie in de regio en anderzijds de zorg voor natuur en landschap. Voor de bijenhouders heeft dit het voordeel, dat men over het gehele land de bijenweides en -tuinen vlakbij huis kan hebben. Dit is van belang om regelmatig een oogje in het zeil te kunnen houden.

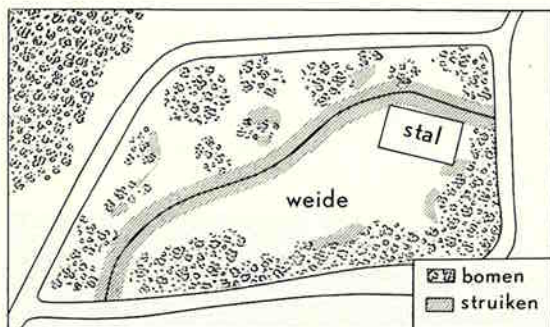
Het Recreatieschap Bospark, een gemeenschappelijke regeling tussen Waddinxveen en Boskoop, heeft bij de plannen voor het inrichten van het Gouwebos al rekening gehouden met de mogelijke aanleg van een voorziening voor de bijenhouders. Gedacht wordt aan aanplant en een plaats waar een bijenstand kan worden opgericht door de afdeling Boskoop en omgeving van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland.

Op deze wilg zullen de bijen weldra kunnen vliegen.

Naast de voor de bijenhouderij gunstige omstandigheden van deze voorzieningen hebben ze ook een taak voor de natuureducatie. Door het opstellen van observatiekasten kan men gedurende de zomer de bijen in hun woningen gadeslaan. Een observatiekast is een kast waarin meestal 2 of 3 raten boven elkaar hangen. De bijen op de raten zijn aan twee kanten achter glas waar te nemen zonder dat ze daarbij gestoord worden. Ook observatiestallen kunnen de recreant een indruk geven van het leven der bijen en de taak

van de imker. Bij een observatiestal kan men achter een ruit gadeslaan hoe een imker bezig is met zijn kasten en zijn bijen. Bij het bezoekerscentrum van het Nationaal Park Veluwezoom te Rheden kan men zo'n bijenstal vinden. Ook in Horst (Limburg) staat een observatiestal. Deze stal is een gezamenlijk initiatief van de gemeente, de imkers en de plaatselijke tuinbouworganisatie. Veel bijenteeltverenigingen geven regelmatig demonstraties van strovlechten, honingslinteren of houden 'n bijenmarkt. Recreatieschappen of andere beheerders kunnen deze activiteiten van de verenigingen ook als voorwaarde stellen voor het opnemen van de voorzieningen in de recreatiegebieden. In het kader van de openluchtrecreatie, de natuureducatie en het natuurbeheer hebben voorzieningen voor bijen in de vorm van bijenweiden- en stallen een belangrijke functie.

Ligging van een bijenweide ten opzichte van de wandel- en fietspaden in een recreatiegebied.

Beplantingsplan

Als er sprake is van het opnemen van een bijenstand in een recreatiegebied, moet men bij het opstellen van een beplantingsplan rekening houden met de noodzakelijke drachtbeplanting. Zowel bomen, struiken, planten en bloemen komen hiervoor in aanmerking. Ik volsta met het noemen van enkele geslachten.

Bomen: esdoorn, kastanje, linde en wilg. Van deze bomen bestaan uiteraard verschillende soorten, die geschikt zijn.

Struiken: zuurdoorn, zuurbes, hazelaar, schietwilg, gele kornoelje, grauwe wilg, prunus, struikheide, braam, dopheide, hедера.

Wilde planten: klein hoefblad, paardebloem, wilgeroosje.

Daarnaast is er nog een groot aantal (zaai)bloemen, dat als drachtgewas geschikt is, zoals klaver, korenbloem, afrikaan, klapproos, aster, zonnebloem, etcetera.

Voor uitgebreider gegevens over drachtplanten en bijenteelt mag ik verwijzen naar het Consumentenrapport voor de Bijenteelt, „Ambrosiushoeve” te Hilvarenbeek. Hier bevindt zich een proefbijenstand met een Arboretum van ongeveer 2

hectare, bestaande uit een groot aantal bomen, heesters, vaste en meerjarige planten, die als drachtplant voor de bijen van belang zijn.

K. W. Th. van Soest, medew. Openluchtrecreatie & Natuur en Landschap, Prov. Griffie Z.-Holland te 's-Gravenhage.

Foto's van de schrijver. Tek. Gerard Smits.

Dit artikel werd met volledige instemming van de auteur en de desbetreffende redactie integraal overgenomen uit „Recreatievoorzieningen, maandblad voor recreatie, milieu en landschap”, een uitgave van de ANWB, jg. 12, nr. 7, 1980, pag. 322-324. RED.

Er zoemde
de 'n bijtje van
bloem tot bloem
met 'n hongerig
maagje klein;
haar hartje deed pijn
van smart en verdriet,
want het vond
maar niet
wat honingzoet
in deez' vroege
morgenstond . . .

Och, anders waren
de bloempjes zo goed
en 't was toch al licht;
nu sliepen zij nog, want
hun knopjes waren dicht
en hoe het bijtje ook
zoemde en zong,
geen enkel knopje
dat open sprong . . .

Maar 't was nog vroeg
en de dauw
hing bleek en grauw
als 'n sluier
over het land . . .

Doch . . . toen kwam de zon
als 'n vurige bal
en overal
priede haar gouden licht
door de ochtendnevel heen;
haar warme gloed raakte
de bloempjes aan;
zij ontwaakten
en legden hun hartjes bloot
en 't bijtje deed
zich te goed
aan 't heerlijke
honingzoet . . .

Toos Kop, Leiden

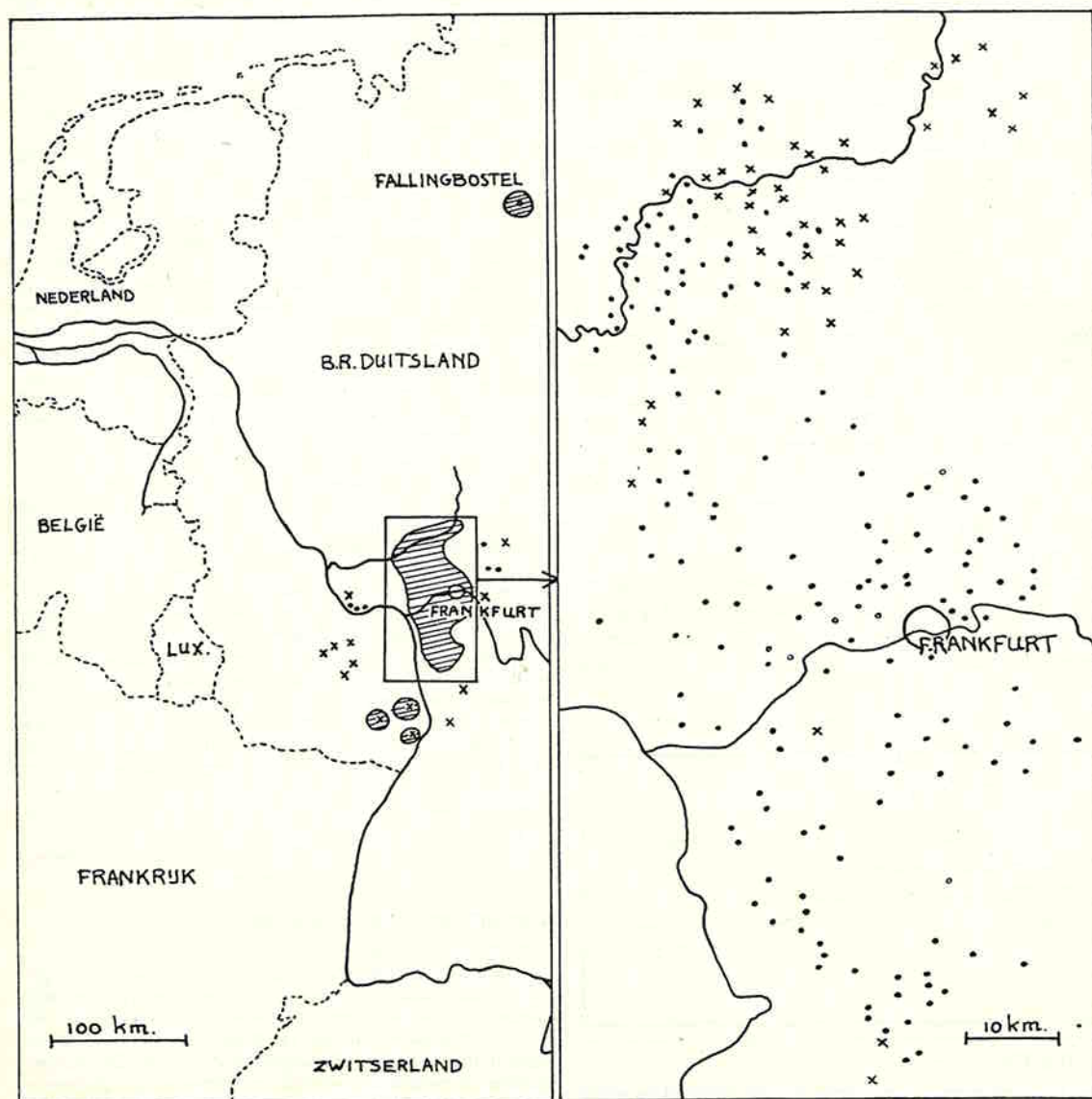
VARROA JACOBSONI

DE HUIDIGE STAND VAN ZAKEN

Het besmette gebied in West-Duitsland blijft zich voortdurend uitbreiden. Ondanks eerdere optimistische berichten (Maandschrift voor de Bijenteelt, jan. 1981, blz. 20) heeft ook de haard rond Fallingbostal zich het afgelopen jaar uitgebreid. Een afdoende manier van bestrijden is nog niet gevonden. Toch verandert het onder-

zoek in West-Duitsland langzaam van praktijkgericht naar meer fundamenteel. In Nederland moet de manier van werken vooral gericht zijn op een snelle diagnose, een grondige bestrijding en het verhinderen van verdere verspreiding van de mijten.

De diagnose d.m.v. het bekijken van de wasmul

De verspreiding van *Varroa jacobsoni* in West-Duitsland. Aangegeven zijn de plaatsen waar één of meer besmette standen zijn gevonden. Punten: toestand per

15 januari 1981; kruisjes: nieuw ontdekte haarden tot 1 mei 1981. Gearceerd aangegeven zijn de gebieden die meer dan één woonplaats omvatten.

op onderleggers (Maandschrift voor de Bijenteelt, maart 1980, p. 67) blijkt zeer tijdrovend en de trefkans is klein. Daarom worden op de Ambrosiushoeve alle ingestuurde monsters wasmul nu met de alcoholmethode onderzocht. De mul wordt gedroogd, daarna in een bekeerglas gedaan en overgoten met absolute alcohol, waarna voorzichtig water wordt toegevoegd. Op deze manier komen de Varroa-mijten boven drijven en hebben we meer kans ook lichte infecties te ontdekken. Alle monsters dode bijen voor Nosema- en mijtziekte-onderzoek worden nu ook gespoeld en gezeefd om eventueel op en tussen de bijen aanwezige mijten op te sporen. Wat de bestrijding betreft kunnen we op de Ambrosiushoeve, zolang Varroa nog niet in Nederland gevonden is, een steentje bijdragen door in samenwerking met Oberursel een aantal bestrijdingsmiddelen te testen op bijengiftigheid.

Om de verspreiding tegen te gaan moeten in de eerste plaats de besmettingshaarden snel en grondig opgeruimd worden. Import van bijen is natuurlijk uit den boze, maar ook bij binnenlandse handel (bijenmarkten) en bij het reizen moeten we zorgvuldig te werk gaan: het samenbrengen van volken uit verschillende streken vermijden. Daarnaast moeten er nu al maatregelen genomen worden om het vervliegen van bijen en het zwermen terug te dringen. Goed opstellen van de volken, vooral bij het reizen, kan het vervliegen beperken. Het afwachten van natuurzwermen is in deze tijd uit den boze. Door het zwermen kunnen bijenziekten zich over grote afstand verspreiden. Wanneer een zwerm de koningin verliest bedelen de bijen zich binnen bij andere volken. Niet opgemerkte zwermen verkommeren vaak in de herfst, worden dan beroofd en vormen zo een bron van infectie. Door scholing en voorlichting zullen we tot een mentaliteitsverandering moeten komen, met als resultaat bewuster imkeren en gedegen zwermverhindering, zowel bij het gebruik van kasten als in de korfimkerij.

Drs. A. de Ruijter, Hilvarenbeek

U WEEET TOCH OOK:

dat het Bijenhuis zijn hoekvertandingskonstruktie toepast voor zowel de SIMPLEX- als de SPAARKASTEN;
dat beide kasttypes leverbaar zijn, zowel in RED CEDAR en MULTIPLEX W.B.P., als in VUREHOUT.

ATTENTIE

De inzendtermijn van kopij en advertenties voor het Groentje eindigt op de 10e van elke maand voorafgaande aan de maand van plaatsing.

officiële mededelingen

OPEN BRIEF - VELP - MEI 1981

Zeer Geachte Heer Pettinga,
Wij zijn zo vrij met dit schrijven onze uiterste ongerustheid naar voren te brengen betreffende het voortbestaan van onze bijen, in verband met de oprukkende VARROA-mijt. Wij waarderen de voortvarendheid waarmee de Ziekte Bestrijdings Teams (Z.B.T.) zijn opgericht en de spontane hulp van de imkers die hieraan meewerken. Wij zijn echter van mening dat het niet voldoende is wanneer de Z.B.T.'s alleen maar geregeld nagaan of de Varroa-mijt al gearriveerd is. We weten ook niet of en welke maatregelen er genomen zullen worden, wanneer het zover is. Voor zover wij weten is er „geen kruid” tegen gewassen. Daarom menen wij niet te moeten wachten, maar in het offensief te moeten gaan door verregaande preventieve maatregelen te treffen, waarbij alléén het belang van de bijen voorop staat. Alle andere belangen moeten er ondergeschikt aan worden gemaakt. Naar onze mening zou het zeer wenselijk zijn **direct** een algeheel vervoersverbod voor bijen in te stellen. Dat een vervoersverbod effectief kan zijn heeft de bestrijding van de tracheeënmijt (Acarapis woodi) bewezen. Het reizen naar verschillende drachtgebieden, evenals het aanvoeren en verhandelen van volken op bijenmarkten, mag niet meer plaats vinden. Dit verbod dient natuurlijk ook van kracht te zijn voor volken, koninginnen en broed uit het buitenland. Alle volken die niet op eigen erf staan en niet van een naamplaatje zijn voorzien, dienen te worden vernietigd, evenals zwermen van onbekende herkomst. Er moet een bijenvrije zone komen langs onze grenzen van 10 km. breedte.

Verder is het noodzakelijk de Nederlandse imkers op de hoogte te houden van de verspreiding van de Varroa-infectie, door in elk Groentje een kaart op te nemen waarop precies staat aangegeven waar besmettingen in West-Duitsland (misschien België?) zijn geconstateerd. Een kaartje als in het Groentje van december 1980 is te globaal.

Wij begrijpen dat het invoeren van de genoemde maatregelen geen eenvoudige zaak zal zijn. Het voortbestaan van onze bijen is echter een absolute vereiste voor ons toch al zo gehavende milieu. Er mag in dit verband niets aan het toeval worden overgelaten en korte-termijn maatregelen moeten prevaleren boven lange-termijn maatregelen. Wij zijn graag bereid in een persoonlijk gesprek onze suggesties voor te leggen.

Gaarne Uw bericht tegemoet ziende, met imkersgroeten,

w.g. S. Fonteijn, M. Simon, L. A. Dorhout Mees,
H. A. Veen-Werkhoven.

ANTWOORD - RBC - JUNI 1981

Geachte verontruste mede-imkers!

De open brief, aan mij gericht, wijst erop, dat er gelukkig al imkers in ons land zijn, die zich ernstig ongerust maken over de snelle uitbreiding van de nieuwe parasiet Varroa jacobsoni O. in Europa en vooral in de Duitse Bondsrepubliek. Niet alle buitenlandse vakbladen publiceren regelmatig gegevens over de verspreiding van Varroa. Als ze het wel doen, dan schrijft men steeds opnieuw van de snelle uitbreiding. Het is zeker niet voldoende, als alleen de Z.B.T.-leden na zouden gaan, of de Varroa al in onze

bijenvolken aanwezig is. Het grote probleem bij alle aanpak van een „bestrijding“ is een snelle opsporing. Voor dat speciale doel is daarom per 1 april 1981 opnieuw aangesteld als onderzoeker bij de Stichting „Proefbijenstand Ambrosiushoeve“ drs A. de Ruijter. Alle ervaringen in het buitenland wijzen erop, dat de problemen vooral ontstaan, doordat een besmetting veel te laat wordt ontdekt! T.a.v. een eventuele bestrijding van de mijt in besmette volken: er is **nog geen kruid** tegen gewassen! Men heeft voor de haard in het midden van de Bondsrepubliek gekozen voor een behandeling met „geneesmiddelen“ en alleen voor opruiming van de verspreide gevallen. Als daarvoor de haard beperkt van omvang was gebleven, was er veel bereikt. Helaas is dat bij lange na niet het geval. De uitbreiding van de besmetting gaat nog steeds door en vrij snel!

Een algeheel vervoersverbod in Nederland?

Vergelijking met de tracheemijt (*Acarapis woodi* R.) gaat in dit geval niet op. Deze inwendige mijt verspreidt zich van nature veel minder snel: alleen door besmette zwermen, door vervoer van besmette volken naar gezonde standen en door vervliegen op de stand. In warme, zonnige zomers loopt de besmettingsgraad terug. *Varroa* breidt zich snel uit, veel sneller dan *Acarapis*. Vooral darren spelen hierbij een rol (neemt men aan). Darren zijn in de paringstijd overal welkom en vervliegen veel en vaak van stand tot stand. Een eenmaal aanwezige besmetting loopt nooit meer achteruit en verdwijnt evenmin vanzelf. Een algeheel vervoersverbod remt wel de uitbreiding van *Varroa*, maar houdt ze niet tegen. In Niedersachsen rekent men nu al op een besmetting vanuit de D.D.R.

Een algeheel vervoersverbod kunnen we ons thans m.i. evenmin veroorloven om andere redenen:

1. Het houden van bijen zal zonder te kunnen reizen op vele plaatsen onmogelijk worden.

2. De bestuiving van een groot aantal (belangrijke) cultuurgewassen komt in het gedrag.

Vanwege deze reden is de instelling van een bijenvrije zone langs de grens moeilijk te verwezenlijken. In deze grenszone liggen enkele belangrijke tuinbouwgebieden, zoals o.a. „Venlo“ en „Breda“. We hebben nu nog onvoldoende argumenten om Nederland op te delen in „reisgebieden“, streng van elkaar gescheiden. De huidige bijenwet biedt deze mogelijkheid (nog) niet. Als onverhoopt ergens in Nederland een besmetting zou worden gevonden, dan is het mogelijk, een vervoersverbod voor een bepaald (groot?) gebied in te stellen. Binnen de landelijke ziektebestrijdingscommissie vindt hierover al beraad plaats.

Een kaart, zoals door de schrijvers is bedoeld, zal binnenkort in de bijenteeltbladen verschijnen. En „last, but not least“: Op zich is het een zeer verheugend verschijnsel, als alle imkers meedenken over de te nemen maatregelen. Als er in de toekomst ingrijpende maatregelen genomen moeten worden, dan worden ze door die imkers ook beter en sneller aanvaard. Daarom is een discussie „van onder op“, mits duidelijk gevoerd, zeker zinvol.

De rijksbijenteeltconsulent,
ir J. J. Pettinga

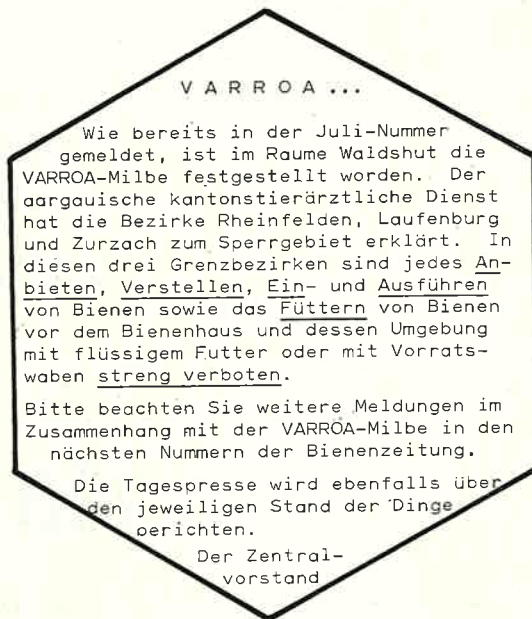
Voor de bedoelde kaart zie pag. 181. RED.

Het nieuwe telefoonnummer
van het Bijenhuis is

08370 - 2 27 33
(meerdere lijnen)

ZIEKTEBESTRIJDING

1. Prof. dr. Nikolaus Koeniger, sinds mei van dit jaar leider van het Bijeninstituut te Oberursel (opvolger van prof. dr. F. Ruttnier) organiseerde op 2 september jl. een bijeenkomst inzake de *Varroa*-bestrijding. Deze bijeenkomst werd speciaal bijgevoerd door deskundigen uit landen, waar de *Varroa* tot dusver nog niet was waargenomen. Ons land werd aldaar vertegenwoordigd door drs. J. Beetsma van de afd. Entomologie van de Landbouw Hogeschool te Wageningen (adviseur van onze ZB-organisatie) en drs. A. de Ruijter, *Varroa*-deskundige van de RBC te Hilvarenbeek. Het hoofddoel van deze ontmoeting was om activiteiten te ontwikkelen tegen de *Varroa*-dreiging, een prijzenswaardig initiatief van de nieuwe leider van Oberursel. (Zie ook pag. 181).
2. Uit het laatste nieuws dat we in het augustusnummer van het Zwitserse bijenblad (het Blauwtje) aantreffen bleek dat de *Varroa* ook dat land bereikt had. Het bericht dat we hier onverkort weergeven laat ook voor degenen die de Duitse taal niet machtig zijn aan duidelijkheid niets te wensen over.

3. Tot slot nogmaals het overzicht van de voorzitters van de ZBT's; deze zijn van de zijde van de ZB-commissie van het LBS volledig op de hoogte gesteld van alle besmettelijke bijeziekten, inzonderheid omtrent de *Varroa*. Dit impliceert uiteraard, dat de overige leden van de ZBT's evenzo geïnformeerd zijn over de laatste stand van zaken. Op korte termijn zal, mede naar aanleiding van genoemde bijeenkomst te Oberursel, in Wageningen een ZB-dag worden georganiseerd voor alle voorzitters, c.q. plaatsvervangers, van de ZBT's. Een uitnodiging daartoe kan binnenkort tegemoet worden gezien.

Vz. ZB-cie.

VOORZITTERS VAN DE ZIEKTEBESTRIJDINGSTEAMS
Groningen: dhr. W. J. Faber, Sissingestraat 8, 9441 RS Yde, tel. 05906 - 1548
Friesland: dhr. A. de Smidt, Ludingaweg 23, 8806 KD Achlum, tel. 05178 - 5238

N.-Drente: dhr. J. v. d. Nieuwegiessen, Beilerstraat 5, 9415 TB Hijken, tel. 05930 - 2781

Z.-Drente: dhr. C. J. Kroeze, L. v. d. Kwekebos 26, 7823 LN Emmen, tel. 05910 - 20751

Overijssel-W.: dhr. A. H. Hartman, Beukenallee 15, 8019 BA Zwolle, tel. 05200 - 18867

Overijssel-O.: dhr. J. W. Assink, Vermeerstraat 8, 7471 HV Goor, tel. 05470 - 2529

Graafschap/Lijmers: dhr. K. G. Buurke, Bredevoortsestraatweg 75, 7121 BD Aalten, tel. 05437 - 1916 (3321)

N.O.-Veluwe: dhr. E. Hoogenboezem, Oratoriumstraat 11, 7323 KW Apeldoorn, tel. 055 - 662313

N.W.-Veluwe: dhr. G. A. Verhagen, Ooievaarshof 39, 3862 KP Nijkerk, tel. 03494 - 56562

Z.-Veluwe: dhr. M. Simon, Joris v. d. Haagenlaan 2, 6418 LK Arnhem, tel. 085 - 425514

Betuwe: geen voorzitter.

Utrecht: mevr. E. Verschoor, Rijksstraatweg 60, 1396 JN Baambrugge en dhr. P. Wilmink, Arnhemseweg 64, 3832 GN Leusden, tel. 033 - 942377

N.-Holland-Texel: dhr. R. T. Nolting, Bernhardlaan 71, 1791 XC Den Burg, Texel, tel. 02220 - 3420

N.-Holland-Heiloo: dhr. L. Doornbos, Ewisweg 8, 1852 EK Heiloo, tel. 072 - 332979

N.-Holland-Haarlem: drs. J. D. Kerkvliet, Rustenburgerweg 16, 2061 JB Bloemendaal, tel. 023 - 257314

Z.-Holland: mevr. J. M. van Heest-Verloop, H. Marsmanlaan 35, 2624 TJ Delft, tel. 015 - 561613

Zeeland: geen voorzitter.

N.-Brabant (west): dhr. C. Bogaerts, Klein Wolfslaar 14, 4854 PK Bavel, tel. 01613 - 1523

N.-Brabant (midden): dhr. E. Kahle, Duyvekotstraat 3, 5066 BP Moergestel, tel. 04243 - 1498

N.-Brabant (oost): dhr. F. P. Bohlmeijer, Heistraat 7, 5351 PN Berghem, tel. 04123 - 1477

Midden- en Noord-Limburg: dhr. J. Hanssen, Kappert 2, 6068 PA Neer, tel. 04759 - 1876

en dhr. J. Caris, Burg. Cremerstraat 28, 5971 VX Grubbenvorst, tel. 077 - 61936

Zuid-Limburg: dhr. J. C. J. Kooijman, Leijenbroekerweg 110, 6132 CH Sittard, tel. 04490 - 15823

REIZEN 1982 - AANVRAAG GEZONDHEIDS-VERKLARINGEN

Voor het reizen met bijen naar de gebieden A t/m G (zie kaartje) is een gezondheidsverklaring vereist. Voor reizen **binnen** een gebied is dus geen verklaring nodig. De afgifte van gezondheidsverklaringen berust op het jaarlijks door het Consulentenschap voor de Bijenteelt verrichte mijtziekte-onderzoek. Het is niet uitvoerbaar ieder bijenvolk waarvoor een gezondheidsverklaring verstrekt wordt te bemonsteren en te onderzoeken.

Voor de bemonstering en het onderzoek zijn de volgende prioriteiten gesteld:

1. Gebieden waar een vervoersverbod geldt, 3 km rond een mijtziektehaard. Dit om na drie jaar negatief resultaat het vervoersverbod op te kunnen heffen.
2. Gebieden met een verhoogd risico, 3 - 10 km rond een haard.
3. Gebieden langs de grens met België en West-Duitsland ten zuiden van Millingen.
4. Overige imkers die van plan zijn te gaan reizen.

Bovendien worden de bijen onderzocht van imkers die vermoeden dat er een ziekte onder de bijen heerst. De kans om mijtziekte in bijenvolken aan te tonen is, gezien de aard van de ziekte, in het najaar groter dan gedurende de rest van het jaar. Daarom wordt de monsternamen geconcentreerd in een korte periode in het najaar. Deze monsters worden geconserveerd, zodat het onderzoek over langere tijd gespreid kan worden. Voor een verantwoord en tijdig verstrekken van gezondheidsverklaringen en voor een goede coördinatie van monsternamen en onderzoek is

verkoopadressen

Depot Friesland:

H. Akkerman, Oostenwoldseweg 47, 8421 RP Oldeberkoop, tel. 05164-439. Open di. gehele dag, vrijd.middag, zat.morgen en na tel. afspr.

Depot Groningen:

Fenna en Ger Postma, Kampenslaan 8, 9626 TE Schildwolde, tel. 05982-1455. Open dagelijks, behalve vrijdag na 12.00 uur.

Depot afd. Assen:

J. H. Lubbers, Bosstraat 66, 9401 PV Assen, tel. 05920-17162.

Depot Klaas Geerts,

Middenwolderweg 2, 7951 EC Stap-horst, tel. 05225-1693.

Depot G. J. L. ten Cate:

Verzetstraat 60, 7671 GL Vriezenveen, tel. 05499-3040.

Depot Enschede:

H. H. Schutte, Sportlaan 22, 7541 BN Enschede, tel. 053-318165; afhالن: vrijdags van 18.00 uur - 19.00 uur.

Depot Reggedal:

H. J. Hanepen, de Hogenkamp 2, 7471 CW Goor, tel. 05470-5576.

Depot afd. Gorssel e.o.:

G. J. Lensink, Deventerweg 4, 7213 EG Gorssel, tel. 05759-2468.

Depot Achterhoek:

B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR Halle, tel. 05736-479.

Depot Winterswijk e.o.:

M. J. Grevers, Miste 4, 7118 WB Winterswijk, tel. 05435-239.

Depot afd. Epe:

Coöp. Novaco (Welkoop), Paasvuurweg 7, 8161 CA Epe, tel. 05780-12317.

Depot Nunspeet:

Th. G. Veenstra, Schaeplanlaan 47, 8072 AR Nunspeet, tel. 03412-4037.

Depot Apeldoorn:

Coöp. WELKOOP, Jordensweg 57, 7391 KD Twello, tel. 05712-1531.

Depot Boerenbond-Neerbosch-Hees:

St. Agnetenweg 63, 6545 AT Nijmegen, tel. 080-777793.

Depot afd. Bunnik-Houten:

B. Th. Barten, Koningslaan 3, 3981 HP Bunnik, tel. 03405-1742.

Depot Noord-Holland:

H. S. Homburg, Velsederuinweg 165, 1971 ZB IJmuiden, tel. 02550-21530.

Open dagelijks van 13.00-16.00 uur en na tel. afspraak; donderdags gesloten.

Depot afd. Rotterdam:

A. Bakkert, Berglustlaan 49A, 3054 BB Rotterdam, tel. 010-183123; na tel. afspraak.

Depot Gouda e.o.:

J. Verboom, Spoorweg 4, 2841 LR Moordrecht, tel. 08127-2489.

Depot afd. Dordrecht:

W. A. Boevé Rigelhof 59, 3318 CX Dordrecht, tel. 078-171216.

Depot "Prommelsluis" afd. Schouwen-Duiveland:

C. L. v. d. Wekken, Provinciale weg 5, 4321 SM Kerkwerpe, tel. 01110-4821.

Depot Noord- en Zuid-Beveland:

J. Moerman, Abelenstraat 2, 4462 BR Goes.

Depot Walcheren:

Bisschopsstraat 25, 4353 BN Serooskerke, tel. 01189-1499.

Depot Zeeuws-Vlaanderen:

Iz. de Hullu, St. Jansdijk 10, Nieuwvliet, tel. 01171-1458. K. J. Wolfert, Pr. Mauritsstraat 20, Axel, tel. 01155-2720.

Depot Oirschot:

A. Pel, 't Kasteeltje 3, 5688 EN Oirschot, tel. 04997-2096.

Depot Zuid-Limburg:

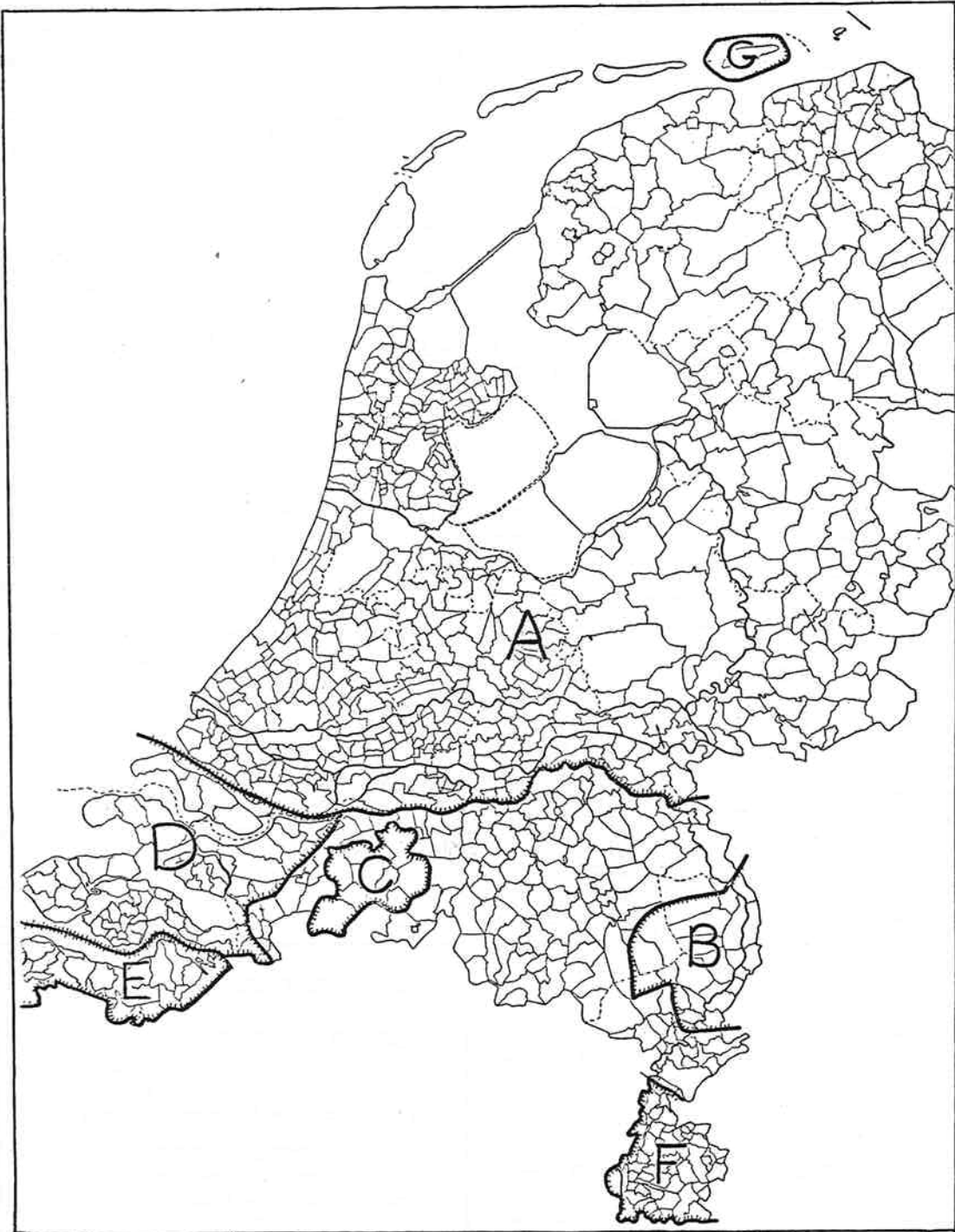
J. Maraitte, Rijksweg 4a, 6325 PE Berg en Terblijt, tel. 04406-40309.

het noodzakelijk de gezondheidsverklaringen tijdig aan te vragen. Vandaar de mededeling in de bijenbladen van juli-augustus dat gezondheidsverklaringen **vóór 15 september** aangevraagd moeten worden.

Bent u van plan om in 1982 te reizen naar gebieden waarvoor een gezondheidsverklaring nodig is, vraag

deze verklaring dan zo snel mogelijk aan bij: Het Consuleringschap voor de Bijenteelt, Tilburgseweg 32, 5081 NG Hilvarenbeek. Op de aanvraag vermelden: naam, adres, standplaats, reisdoel en aantal volken waarmee gereisd wordt.

Het Consuleringschap voor de Bijenteelt.

VERKIEZING LEDEN HOOFDBESTUUR

Aan de beurt van aftreden zijn dit jaar de H.B.-leden voor de groepen Friesland (R. v. d. Hul); Graafschap-Lijmers (B. Meijerman); Zeeland (J. Fluyt); Noord-Brabant (Door de afdelingen in Noord-Brabant is na het overlijden van de heer G. J. van Breukelen in jan. jl. nog geen nieuwe kandidaat voor het hoofdbestuurslidmaatschap gekozen); Limburg (G. Bruls).

De afdelingen behorende tot bovengenoemde groepen kunnen kandidaten stellen. De namen van de kandidaten, vergezeld van een door hen ondertekende verklaring, dat zij bereid zijn een eventuele (her)benoeming te aanvaarden moeten voor of op 10 oktober bij het Bijenhuis zijn ingekomen. Ten aanzien van de procedure, die bij de verkiezing van H.B.-leden moet worden gevolgd gelieve U art. 16 van het Huishoudelijk Reglement te raadplegen.

Omdat natuurlijk elke imker benieuwd is naar de waarde, die zijn volken deze zomer vertegenwoordigen volgt hieronder een overzichtje.

Op de markt te IJsselstein werd f 60 tot f 90 neergeteld voor korven, terwijl de prijzen voor kasten afhankelijk van de grootte opliepen tot f 160. De 1e prijs op deze markt voor een kasten een korfvolk ging naar dhr. C. van Holland uit Veenendaal. Eveneens werd een eerste prijs behaald met een volk op 20 ramen door Richard Helmer, een beginnend imker van 16 jaar. Behalve kasten werden er ook observatiekasten met inhoud gekeurd. Een goed initiatief, want hierdoor waren er diverse observatiekasten op de markt aanwezig, waardoor het publiek ruimschoots gelegenheid had „een kijkje in het volk” te nemen en de koningin op te sporen. De 1e prijs voor de observatiekast ging naar dhr. Meddeler, penningmeester van de afdeling.

De Veenendaalse bijenmarkt had goed weer en trok veel belangstelling van imkers en toeristen. De prijzen van korfvolken lagen tussen de f 60 en f 90, evenals in IJsselstein. De kastvolken werden verkocht voor een gemiddeld bedrag, dat neerkwam op f 9 per raam.

Op de markt in Epe was de aanvoer van volken gering. Wat wel vermeldenswaard is, is dat afdeling Epe formulieren heeft voor het keuren van volken, wat het werk voor de keurmeesters zeker vergemakkelijkt. Andere afdelingen, die ook volken op de markt keuren, zou ik willen

aanraden zo'n formulier aan te vragen bij de secretaris van afdeling Epe: dhr. W. A. Bongers, Korrenbergweg 2, 8162 PG EPE.

Honing:

De berichten over de oogst dit jaar zijn heel verschillend; persoonlijk ben ik van mening dat we 1981, zonder de heide hierin te betrekken, als een redelijk honingjaar mogen bestempelen. De opbrengst van het koolzaad was over het algemeen goed, terwijl dank zij de zomerse dagen eind juli - begin augustus ook zomerhoning geogst kon worden.

Als richtprijzen voor honing zouden wij willen adviseren:

Koolzaadhoning ± f 5,— per flacon van 450 gr.

Fruit/

Zomerhoning ± f 5,50 per flacon van 450 gr.

Heidehoning ± f 9,50 per flacon van 450 gr.

T.R.

Suiker:

Nog steeds krijgen wij vragen of er suiker verkrijgbaar is. Helaas is dat dit jaar niet mogelijk door de stringente bepalingen die ons werden opgelegd door de EEG. Ook een bericht in de Landbouwerspers, dat imkers tot 15 juli financiële steun zouden kunnen aanvragen bij de Stulm moeten wij tegenspreken. Met deze financiële steun werd de EEG-subsidie 1981 bedoeld (ca. f 2,80 per volk), die reeds aan de imkers werd doorgegeven in de vorm van subsidie op suiker. Wij zijn blij dat deze EEG-subsidie nu reeds via suiker bij de belanghebbenden is, daar in de meeste ons omringende landen de besprekingen over de wijze, waarop de subsidie aan de bijenhouderij ten goede dient te komen, nog lang niet zijn afgerond.

T.R.

PARA-DICHLORBENZEEN

CARBOLZUUR (FENOL)

NOSEMACK

(bevat organische kwikverbindingen)

Ingevolge verkregen informatie van de Veterinaire Inspectiedienst en de Ver. van de Ned. Chemische Industrie werden bovengenoemde artikelen uit veiligheidsoverwegingen uit de roulatie genomen.

B I J E N H U I S - W A G E N I N G E N

Voor het overige alle lof. En moge de gids, via herdrukken geleidelijk uitgroeien tot „de” gids op drachtplantengebied in Nederland.

S. G. Lijftogt, Utrecht

De Drachtplantengids is verkrijgbaar bij het Bijenhuis voor de speciale ledenprijs van **f 21,25** (zie betreffend bestelformulier in dit nummer), en bij de boekhandel à **f 25,—**.

DRACHTPLANTENGIDS VOOR DE BIJENTEELT

door L. G. M. Hensels

Het is reeds een aantal jaren bekend dat de heer Hensels werkte aan een drachtplantengids. Mensen die op dit terrein goed thuis zijn hebben terecht kunnen denken: komt die gids er ooit; want het is een moeilijk, ingewikkeld en onoverzichtelijk onderwerp. Gelukkig ligt die gids er nu. Een zeer verzorgde uitgave, met prachtige foto's en bijzonder veel goed bewerkte informatie. Een ideaal boek voor cursussen bijenteelt. Voor de leerlingen om aan te schaffen. Voor de leraar om te behandelen.

Hensels zelf suggereert om in clubverband een drachtplantenkalender samen te stellen; op cursussen kan daartoe de stoot worden gegeven. Zijn suggestie; het is verstandig om een gedeelte van de tijd „in de bijen” te werken en een ander gedeelte van de tijd „voor de bijen” te werken, verdient navolging. Hijzelf ziet niet zoveel in een landelijke drachtplantenkalender. De recensent is daar minder somber over. In elk geval zouden de samenstellers van „streek”- of „plaats”-drachtplantenkalenders deze aan Hensels kunnen opsturen. Hij zou dan nog altijd kunnen zien of een landelijke drachtplantenkalender van overal voorkomende, nuttige drachtgewassen niet mogelijk is.

De recensent doet deze suggestie omdat hij hoopt en verwacht dat er spoedig een herdruk nodig zal zijn. Voor die herdruk heeft hij wensen. De eerste 36 bladzijden zijn een algemene inleiding over verschillende onderwerpen uit de bijenteelt. Voor de imker zijn deze inleidingen te algemeen, voor de leek vermoedelijk niet interessant genoeg. Hensels zou voor wat betreft zijn inleidende 36 pagina's misschien eens te rade kunnen gaan bij F. N. Howes „Plants and Beekeeping”, een Engelse paperback (uitgave Faber and Faber, London 1979) met precies dezelfde doelstelling. Howes heeft naar mijn smaak de zeer moeilijke vraag: wat schrijf ik als inleiding, gelukkiger opgelost dan Hensels. Howes ontbreekt overigens in de literatuurlijst, maar hoort er beslist bij. Evenals Dorothy Hodges „The Pollen Loads of the Honey Bee” (een uitgave van de International Bee Research Association, London 1974).

MEDAILLE FAO-GEHANDICAPTEN JAAR

Het jaar 1981 is uitgeroepen tot Internationaal Jaar van de Gehandicapten. De Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) heeft onlangs een medaille uitgegeven om de aandacht daarop te vestigen. Als thema werd de bijenteelt gekozen om de samenwerking van de bijen met betrekking tot de menselijke samenleving te symboliseren.

De waardigheid en de bekwaamheid van werkende gehandicapten worden aan de voorzijde van de penning verbeeld door een invalide bijenhouder, van wie de beschermende kleding de neutraliteit ten opzichte van ras en geslacht moet verzinnebeelden. Daaronder zijn twee ijverige nectarhaalsters aangebracht.

Op de achterzijde (die in Bee World overigens op z'n kop staat) bevinden zich zes bijen rond het teken voor het Gehandicapten Jaar en om de gevulde cellen het randschrift: Volledig deelnemen en gelijkwaardig zijn.

De gedenkpenning werd ontworpen door de jonge gehandicapte Italiaanse kunstenaar Giorgio Massimi en de medailleur Luciano Zanelli.

Prijzen: brons (ø 50 mm) £ 9 of US\$ 20; zilver (ø 50 mm) £ 29.50 of US\$ 65; goud (ø 28 mm) £ 145.50 of US\$ 320.

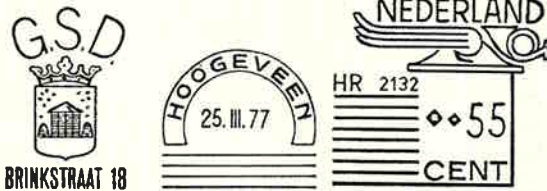
Inlichtingen en bestellingen: FAO Medal Office, Room B2L1, 00100 Rome, Italy; Crown Agents Coin Bureau, Sutton, Surrey SM1, 1EL, UK, England; FAO Medals (Rome), 1776 F Street NW, Washington, DC 20437, USA.

Vert. uit „Bee World” 3, 1981, p. 117.

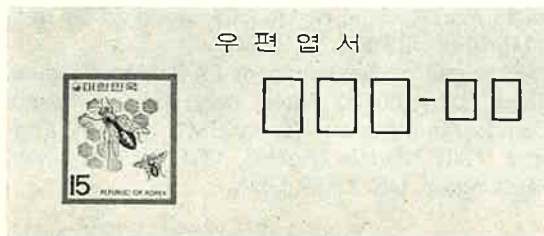
GEMEENTE HOOGEVEEN

Enkele gemeenten in gebieden die van oudsher een bijen- en imkerland vormen voeren een aanduiding daarvan in het gemeentewapen. Bekend zijn BORNE, HENGELO (O) en VENRAY. Daaraan kan worden toegevoegd: HOOGEVEEN. Het hoge veen, waaraan deze plaats zijn naam ontleent, was bedekt met heidevelden en het behoeft dan ook geen betoog dat een intensieve beoefening van de bijenteelt daar het gevolg van was. Na het verdwijnen van veen- en heidevelden als gevolg van de turf-exploitatie verdween ook de bijenteelt. Maar het gemeentewapen houdt die wél in ere en in herinnering. Het wapen toont een zes lagen hoog gestapelde hoop turven, met stro gedekt. Deze tas is aan weerszijden begeleid door een stro-korf, waarboven enige bijen te zien zijn. Op te merken valt dat slechts in een van de zes bij de gemeente Hoogeveen in dienst zijnde frankeremachines het gemeentewapen wordt afgebeeld, namelijk in machine HR (Hasler) 2132, in gebruik bij de Gemeentelijke Sociale Dienst.

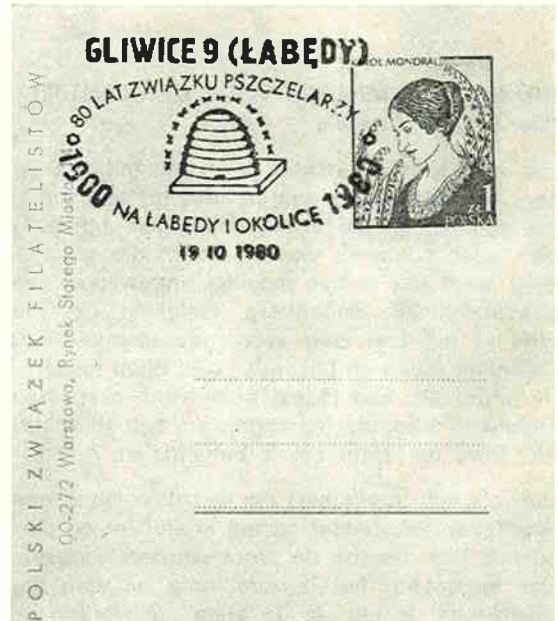
ZUID-KOREA

De republiek Zuid-Korea laat via een postwaardestuk, een briefkaart met ingedrukt waardezegel, zien dat ook daar te lande de bijenteelt belangrijk is. Een bij op een gestyleerde raat en een tweede bij in de vlucht. Het geheel vormt een aantrekkelijk zegelbeeld dat goed past in een bijen-verzameling. Het zal niet eenvoudig zijn de hand te leggen op een dergelijke — voor binnenlands gebruik bedoelde — briefkaart in gebruikte vorm.

POLEN

De Poolse posterijen gebruikten op 19 oktober 1980 een aantrekkelijk stempel ter gelegenheid van een jubileumherdenking 1900 - 1980. In het midden van dit ovale stempel een strokorf, omgeven door een gestyleerde krans van bijen.

A. Smit, Den Haag

BLINDE PASSAGIERS

Bepaald ongewone blinde passagiers ontdekte de bemanning van de Russische gastanker Dubuly van een Letlandse rederij aan boord van hun schip. In de Egeïsche Zee stooten zij bij het schoonmaken van een pijpleiding op een bijenzwerm. De bijen werden behoedzaam in een zelfgetimmerde bijenkast overgebracht en met suikerwater gevoerd. Toen de tanker de thuishaven was binnengelopen droegen de zee-lieden hun ongebruikelijke passagiers, die intussen vlijtig hadden gebouwd, over aan een plaatselijke imker.

E. Lohse uit Erfurt nam het bericht over uit de Iswestija van 31 oktober 1980 en stuurde het naar Garten- en Kleintierzucht, het Oostduitse tijdschrift, waarin ook de bijenteelt aan bod komt.

bijenplant in beeld

beemdkroon

Op het eerste gezicht doet de vorm van de bloemen vermoeden dat de plant tot de Composieten behoort. De lila bloempjes staan gegroepeerd in een hoofdje. Ieder bloempje heeft echter een kelk en samen hebben ze ook nog een kelk: het omwindsel. De plant is lid van de Kaardebolfamilie en is moeilijk te onderscheiden van het Duifkruid en de Blauwe Knoop, die ook tot deze familie behoren. In een oude jaargang van „De levende natuur” worden deze drie daarom door Heimans lastige planten genoemd. De Beemdkroon is in ons land te vinden in vochtige hooilanden. De plant vormt daar met diverse andere plantesoorten, zoals vele Vlinderbloemigen en het Frans Raaigras, een plantengemeenschap, die het Glanshaver-verbond wordt genoemd.

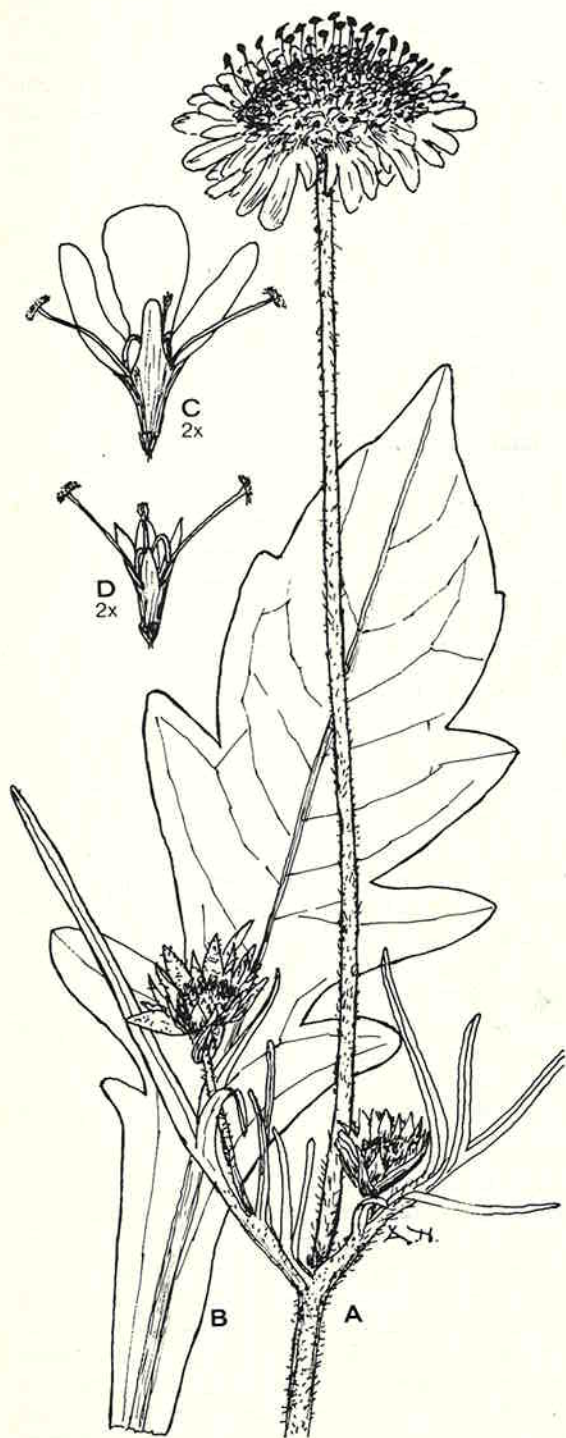
Uit de vorm van de bloeiwijze valt duidelijk af te leiden dat we hier te maken hebben met een insektenbloem. De bloempjes aan de rand zijn aanmerkelijk groter dan die in het midden van de bloeiwijze. De bloemkroon is buisvormig en heeft vier slippen. Bij de randbloemen zijn de slippen fors uitgegroeid, waardoor de bloeiwijze op een grote bloem lijkt en duidelijk zichtbaar is voor insekten die de bloem willen bevliegen. Die verandering in grootte bij de randbloemen van een bloeiwijze komt bij meer soorten insektenbloemen voor. De vergroting gaat bij sommige planten zover, dat de randbloemen steriel zijn en alleen nog maar dienen om de bloeiwijze goed in het oog te laten vallen.

De bloempjes zijn tweeslachtig, ze hebben vier meeldraden (eigenlijk vijf, maar één komt er niet tot ontwikkeling) en een stamper. De meeldraden, die eerst opgerold in de kroonbuis liggen, komen na elkaar tot ontwikkeling en steken de helmknoppen dan ver buiten de bloemkroon. In een enkel geval komen de meeldraden in het geheel niet tot ontwikkeling. In het onderstandig vruchtbeginsel ontwikkelt zich één zaadje. De bloemen verschaffen de bijen zowel stuifmeel als nectar. De nectariën zijn te vinden aan de basis van de kroonbuis. Het door de bijen verzamelde stuifmeel heeft een prachtige rose kleur.

De Beemdkroon is een overblijvende plant en bloeit van juni tot oktober. De bladvorm varieert van veerdelig tot veerlobbig, waarbij de insnijdingen niet zo diep zijn.

Het is een plant, die kleur aan een grasland kan geven.

Arjen Neve

BEEMDKROON (*Knautia arvensis*):
A bloeiwijze, B blad, C randbloem, D middenbloem.

Bijenfolklore

Met de hittekar naar Brummen

Af en toe komt er een telefoontje met „Zeg Jan, as je nog es naar Waogeninge gaat...” Dan pak ik maar vast papier en potlood, want dan volgt er een bestelling. De spreker meldt zich niet eens, overigens ook niet nodig, want natuurlijk is het Willum van Ree van de Hoog-Buurloseweg in Ugchelen. Als je daarna bij Willum langs komt om de bestelling imkersmateriaal af te leveren denk dan niet dat je zo weer weg kunt gaan, dat is er niet bij! Een paar Citroentjes en een reeks verhalen uit de oude doos passeren voordat je Willum weer kunt verlaten. Dat was onlangs weer eens het geval, toen ik Willum druk doende aantrof met het maken van biezen matjes, waarbij hij als hulpmiddel de keukentrap gebruikte. Ik zeg: „Beste Willum, wat zullen we nou hebben?“, waarop hij enigszins schuldbewust vertelde „wasmottenmatjes” te maken. „Ja”, zei Willum, „die gebruik ik alleen gedurende de winter, want het vocht trekt er zo lekker in, maar als de bijen in het voorjaar op reis gaan neem ik ze weer weg.” In zijn woonkamer stonden nog een aantal versgevochten groene exemplaren tegen de verwarming te drogen en terwijl ik dat mooie vlechtwerk van nabij aanschouwde had Willum reeds een Citroentje ingeschonken. Even later kwam Moe er ook bij zitten, die de voorkeur gaf aan een bakske thee en Willum zichzelf het genoegen deed zich te verwennen met een tweede Citroentje. Als er namelijk een imker komt, en dat gebeurt nog wel eens, is dat altijd een goed excuus om eens een lekker slokje te nemen. De hei was dit jaar slecht; „de bieje hadde zich zelf net staonde kunne houwe” en daar was alles mee gezegd. Willum had overigens niet anders verwacht, want al die tijd van 10 augustus tot 10 september was één beddelaken niet voldoende geweest om het lijf warm te houden en onder die omstandigheden kon je de heidehoning wel vergeten. Regelmatig was Willum nog naar Gortel geweest, waar een flinke lap heide, vorig jaar afgemaaid, nu prachtig in bloei stond, doch helaas was het mis van 't jaar, weer één van de zeven slechte jaren. Het beetje honing dat ze gehaald hadden liet hij dan ook maar rustig zitten, wellicht konden de immen er in het voorjaar nog van profiteren.

Na de thee had Moe toch ook maar een Citroentje genomen en dat was voor haar spraak-

water, want toen kwam er nog eens een echt reisverhaal ter sprake. Elkaar aanvullend kreeg ik het schone verhaal te horen van een reis met de bijen naar het fruit.

Haar vader, Steven Jansen, beter bekend als Stoffel uit Ugchelen, bracht rond de eeuwwisseling zijn bijen met de hittekar naar het fruit in Brummen. De oude Stoffel werd bij die ritten altijd vergezeld door zijn twee imkerkameraden Luitjes en Tinus Vlekkert. Dit edele drietal trok jaarlijks met de hittekar, beladen met 40 tot 50 opgedoekte korven, naar Brummen. Nu is de afstand van Ugchelen naar Brummen hooguit 25 km, maar met de hittekar altijd nog een beste ruk. Gewoontegetrouw werd dan ook halverwege een stop gemaakt. In Loenen had je het café „De Eikenboom” (is er nog altijd), een gezellige kroeg, waar ook andere imkers tijdens het reizen wel eens aanlegden.

Hoe het kwam was niet bekend, doch als ons drietal gezamenlijk op stap ging was het altijd een ware feestdag. En zo kon het gebeuren, dat ze hem op een gegeven moment wat je noemt behoorlijk „om” hadden. Al die tijd had de hit onder een boom bij de voerbak staan wachten; ze bestegen de bok en met de kreet „vort hit” gingen ze Brummenwaarts. Enkele kilometers buiten Loenen zagen ze plotseling een paar korven langs de weg liggen. Tot hun niet geringe verbazing bleken dat hun eigen korven te zijn, maar hoe waren die daar in hemelsnaam terecht gekomen. Als je een goede borrel achter de kiezen hebt zie je alles niet zo scherp meer, dus opladen die handel en „vort met de hit”.

Hetzelfde gebeurde een eind verderop nogmaals. De korven werden wederom opgeladen. Het drietal was inmiddels wat je noemt weer min of meer bij zinnen gekomen en besloot de korven maar eens te gaan tellen, en ziet... na tellen, hertellen en nogmaals tellen bleek dat ze na de tweede vondst op hun oorspronkelijke aantal terug waren. Niemand begreep er ook maar iets van. Geen zorgen echter, want uiteindelijk waren ze compleet en zingend ging de reis verder.

Later bleek dat de hit het wachten in Loenen kennelijk te lang had geduurd en daar zijn baas hem minder goed had vastgebonden, was hij op een gegeven ogenblik, toen er een paard en wagen voorbijkwam, deze gewoon achterna gelopen. Een eindweegs zag de voerman van het span wat er gaande was en zo gemoedelijk als dat vroeger ging, plaatste hij de hit met kar rechtsomkeert, gaf hem een fikse klap op zijn kont, en in galop ging die retour. Toen het drietal uit de kroeg kwam, stond de hit al weer geruime tijd rustig te wachten alsof er niets gebeurd was.

Als de bijen eenmaal in Brummen stonden gingen ze elke week een keer controleren of alles in orde was. Nu bleven de bijen daar langer dan tegenwoordig, want na de fruitbloei was de hele omgeving er getooid met bloeiende herik en daar werd uitstekend op gehaald. Wel was het een probleem, dat je gevaarlijk dicht bij de zwermtijd belandde en dat kon nog wel eens moeilijkheden opleveren.

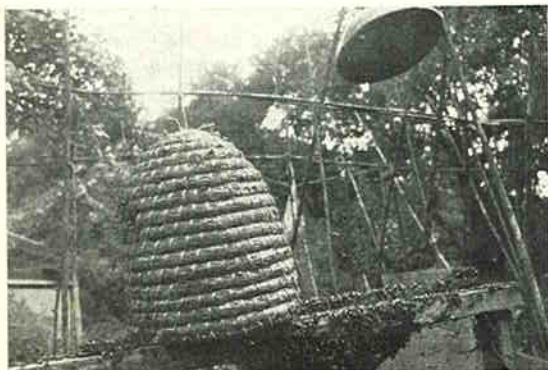
Zo gebeurde het, dat ze op een zondagmorgen op pad gingen om naar de bijen te kijken. Natuurlijk werd er in Loenen weer even, nou ja even, gepauzeerd. Geruime tijd later arriveerden ze in een uitstekende stemming op de bijenstand. In de voorafgaande dagen was het knap warm geweest en het zou best eens kunnen gebeuren dat er hier of daar een zwerm hing, en een goede brandzwerm was geen kleinigheid! Op de plaats van bestemming aangekomen wisten ze niet wat ze zagen. Het middaguur was al geruime tijd verstreken en in een grote lindeboom, vlak bij de korvenstand, ontdekten ze na lang tellen een vijftal zwermen, die echt niet zo voor het grijpen waren.

Ze konden het niet eens worden welke zwerm het eerst geschept moest worden. Tinus had nog een goede doos „pruumtabak” bij zich en dat doet het altijd goed na een borrel. En zo zagen we het drietal met een „pruum” achter de kiezen onder de linde al kijkende wegsoezen. Teen een uur of vijf was de roes uitgewerkt. Er bleken nog maar twee zwermen te zijn overgebleven. Ze werden vlot geschept en opgedoekt en in een stevige draf keerde het drietal rechtstreeks(!) huiswaarts.

Jan van de Veluwe

INZENDEN VAN KOPIJ

U bespaart de redactie veel werk door de kopij te typen op A4-formaat, met 1½ regel afstand en ruime marge.

Een merkwaardig geval!

Foto: H. Creteer-van Peet, Hattem

ZWARTE THEE

Honing wordt als zoetstof voor vele doeleinden gebruikt o.a. in thee, waaraan hij dan tevens een aparte smaak geeft. Onlangs ontvingen we van een verontruste honingimporteur een monster lichtkleurige honing van Chinese herkomst met het verzoek deze te analyseren, omdat een afnemer had geklaagd dat thee zwartverkleurde bij gebruik van deze honing als zoetmiddel.

We besloten eerst het ijzergehalte van de honing te bepalen, omdat reeds uit het verre verleden bekend is dat blauwzwarte kleurstof wordt gevormd als ijzer inwerkt op de organische stof tannine of looizuur als dat in de oplossing aanwezig is. Het enige onderzoek naar het ijzergehalte van honing is afkomstig van Schuette (1934). Hij vond een gemiddelde van 2.4 ppm (gewichtendeeltjes per miljoen) voor lichte honing en 9.4 ppm voor donkere honing. Uit de analyse van het ons toegestuurde honingmonster bleek een ijzergehalte van maar liefst 42 ppm, hetgeen voor lichtkleurige honing uitzonderlijk hoog is. Weliswaar bevat honing ook looizuur, maar in vergelijking met thee is dit percentage zeer laag. Door het lage gehalte looizuur in honing is het nietgebonden ijzer van de honing zich gaan verbinden met het looizuur van de thee, hetgeen de donkere verkleuring tot gevolg heeft gehad.

Het is dus zonder meer duidelijk dat het hoge ijzergehalte van de bewuste honing verantwoordelijk is voor de donkere verkleuring van de thee. De onderzoekers voegen aan hun verslag een hypothese toe en wel de volgende: Weinig is bekend omtrent de oorzaak van de grote kleurverschillen die tussen de honingsoorten bestaan. Spelen de van nature aanwezige hoeveelheden looizuur en ijzer van honing hierin wellicht een belangrijke rol?

L. W. Doner en S. J. Jackson,
Eastern Regional Research Center,
A.B.I., 1980/7.

HET IJZERGEHALTE VAN HONING

We weten nu dus dat ons kopje thee zwart verkleurt als de honing die we als zoetmiddel gebruiken een hoog ijzergehalte bezit. Hoe hoog dat gehalte is kunnen we zonder laboratoriumonderzoek echter niet bepalen. Wel kunnen we ons afvragen hoe een hoog ijzergehalte in honing kan ontstaan. Bij de afdeling entomologie van de Cornell University USA heeft men een aantal mogelijke oorzaken op een rijtje gezet.

a) Omdat honing zuur reageert zullen tijdens de opslag (bewaren/vervoer) van honing in metalen bussen of containers metaaldeeltjes in de honing worden opgenomen.

b) Een andere mogelijke bron van metaaldeeltjes waaraan bijen zijn blootgesteld zijn gebieden met een sterke luchtverontreiniging. De mate waarin metaaldeeltjes die in de lucht voorkomen of zich op plantedelen hebben vastgezet door de bijen tijdens hun werk in het veld worden opgepikt en via de nektar worden overgedragen is speculatief.

c) Direkte verontreiniging vanuit de lucht zou ook een bijdrage kunnen leveren.

Er bestaat echter ook een indirecte benadering. De concentratie van metalen als ijzer en zink in de bodem loopt per grondsoort sterk uiteen. Voor een plant komen deze metalen alleen beschikbaar als de grond zuur reageert, anders worden de metalen niet in het grondwater opgenomen. De mate waarop ijzer en zink, die door de planten via de voedingsstoffen worden opgenomen, in de nektar worden teruggevonden zal per plantesoort ook weer sterk uiteenlopen, aldus de onderzoekers R. A. Morse en D. J. Lisk.

ONVERZEGELDE HONING

Onlangs hoorde ik tijdens een imkersbijeenkomst dat veel honing in de honingkamer niet of onvoldoende werd verzegeld en men vroeg zich af wat daarvan de oorzaak kon zijn. De betreffende volken stonden op het koolzaad in de Flevopolder.

In de vragenrubriek van A.B.J. (1976, 10) kwam hetzelfde ter sprake en ik wil u het antwoord niet onthouden.

Er bestaan twee mogelijkheden:

1. Er is sprake van een betrekkelijk arme dracht, terwijl veel honingruimte beschikbaar is. De cellen worden niet volledig gevuld en de bijen niet voldoende gestimuleerd om een overvloed aan was te produceren, zodat de honingcellen openblijven.
2. Er is wel voldoende dracht, maar het weer werkt niet mee. Ook nu wordt er te weinig nektar gehaald om de cellen volledig te vullen. Een bijkomend verschijnsel is dat het moertje de lege cellen in de honingkamer belegt als geen rooster wordt gebruikt.

Ko Zoet

Afbeeldingen maken het „Groentje” aantrekkelijker!

Tekeningen, zwart/wit foto's, kleurenfoto's, negatieven en dia-positieven zijn altijd welkom.

imkers agenda

12 september	Bijenmarkt, Bussum
19 september	Bijenmarkt, Ugchelen.
26 september	Bijenmarkt, Eerbeek.
3 oktober	Honingmarkt, Zutphen. Jaarverg. Vrienden v. Ambrosiushoeve, omg. Ospel of Weert.
10 oktober	Studiedag Koninginneteelt, Horst (L.).
23-29 oktober	Apimondia-congres, Acapulco, Mexico.
31 oktober	Onderwijsdag Bijenhuis, Wageningen.
7 november	Stichtse Imkersdag en Honingkeuring.
21 november	West-Overijsselse Honingkeuring.

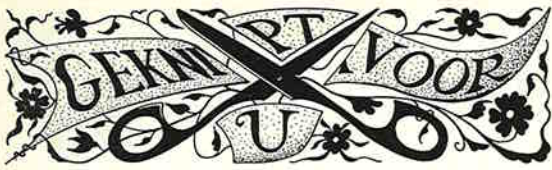
NA DE GASHOND NU DE LOODBIJ

Canadese geologen hebben een originele methode ontdekt om op het spoor te komen van meer dan normale hoeveelheden mineralen die in de bodem voorkomen. Zij onderzochten namelijk de exacte samenstelling van het stuifmeel dat bijen aan hun achterpoten meedragen als zij terugkeren in de korf. Biochemische analyse van dit stuifmeel wijst op duidelijke verschillen in het gehalte aan zink, koper, lood, cadmium, ijzer en magnesium.

Bij de proefnemingen werden stuifmeelspecimens, afkomstig uit vijftientig landstreken van British Columbia biochemisch onderzocht. Het bleek dat stuifmeel, afkomstig van bloemen uit de omgeving van de Afton kopermijn nabij Kamloops, zevenmaal zoveel koper bevatte als bij een „gemiddelde” stuifmeelsamenstelling. Stuifmeel dat afkomstig was uit de omgeving van een lood- en zinkgroeve bevatte ook duidelijk meer lood en zink dan andere stuifmeelmonsters. Er is dus een bewezen samenhang tussen het gehalte aan mineralen van de bodem en het aanwezig zijn van die mineralen in het stuifmeel van de bijen die dat gebied „bezuigen”, zo meldt Capital.

(Uit: „Succes”, jg. 53, no. 3, maart 1981, p. 71)

inz. J. C. Sparreboom, Meppel

Afdelingsbladen

Bij het doorlezen van verschillende afdelingsbladen valt op, dat vroeg of laat de vraag om kopij uitgroeit tot een kreet. Ik schrijf bewust „KREET”, want meestal luidt het de ondergang in van een blad, waaraan met veel animo is begonnen. Aanvankelijk wil het nog wel lukken de kolommen gevuld te krijgen met lezenswaardige artikelen, maar gaandeweg is het „nieuwe” er van af en nemen andere bezigheden de eerste plaats in. Het aantal medewerkers loopt terug en op een kwade dag is het een éénmansbedrijf.

Om uw afdelingsblad te behoeden voor deze trieste gang zijn er een aantal punten die u goed in de gaten moet houden.

Beperk de verschijning tot de zgn. stille maanden; in de zomermaanden hebben imkers het veelal te druk met de bijen.

Zorg voor een aantal vaste rubrieken, te verzorgen door verschillende personen. Op deze manier krijgt u een aantal vaste medewerkers, een waarborg voor continuïteit.

Open een rubriek, waarin telkens een praktijkprobleem uit de imkerij centraal wordt gesteld. Vraag de leden hoe zij het probleem zouden aanpakken c.q. oplossen.

Laat ervaren imkers uit hun praktijk vertellen, maak er een verslag van en u heeft weer een nieuwe rubriek. Ook imkers uit de regio kunt u hierin betrekken.

Schotman

Wellicht is het berichtje u ontgaan, maar wat een geweldige gedachte is het geweest van de afd. Zwolle om in de naam van hun bijenstal dr. Joh. W. Schotman te eren. Hij gaf de Nederlandse imker als eerste een compleet naslagwerk over z'n gevleugelde vrienden en drong aan op rationeel bijenhouden. Als jongen verslond ik het boek, mijn eerste bijenboek, waarvoor mijn ouders zo vlak na de oorlog een flinke financiële veer moesten laten. Het heeft altijd een ereplaats behouden tussen de vele boeken die er later zijn bijgekomen en vormt een wezenlijk deel van mijn rijke imkersleven.

Combinatiekast

Vorig jaar bouwde ik een 10-raams kast van multiplex, die d.m.v. tussenschotten in drie afdelingen (elk voor drie ramen) verdeeld kon worden. Dit mede n.a.v. een suggestie in Schot-

man's Handboek der Moderne Bijenteelt. Het leek me een slim ding om daarin jonge koninginnen te kweken. De kleine volkjes zouden elkaar warm kunnen houden en deze kast stond veel steviger dan drie smalle drie-ramertjes. Bovendien, mocht het mis gaan in één van de afdelingen dan zou ik ze gemakkelijk kunnen verenigen. De twee buitenste volkjes hadden een vliegopening met vliegplankjes links en rechts vooraan, het middelste kreeg een vlieggat in het midden van de achterkant van de kast. Op die manier zou er minder kans zijn op vervliegen van de jonge moertjes. Op 20 juni hing ik in elke afdeling drie ramen met bijen en broed, waarbij ook bijna-rijpe moerdoppen. Op 22 juni zouden de eerste koninginnen kunnen uitlopen. Inderdaad liep er toen één uit. Ze tuutte volop, terwijl er enkele terugkwaakten. Twee dagen later was dit echter nog steeds zo! Een koor van kwakers beantwoordde het getuut van de ene koningin, die in de linker afdeling zat. In de andere afdelingen durfde er dus geen enkele koningin uit te lopen! De daaropvolgende dag liep het helemaal mis: zwermerig klitten de bijen in plakaten en trosjes buiten op de kast. Gelukkig gingen ze er nog niet vandoor, maar het werd op deze manier wel een wonderlijk geheel. Toen heb ik de volkjes maar in aparte kastjes gezet en de kwakers bevrijd.

Conclusie: voor het uitlopen van koninginnen is een kast met tussenschotten waarschijnlijk niet geschikt, omdat het getuut van de eerst-uitgekomen koningin ook in de nog moerloze afdelingen doorklinkt. Aldus Jaap de Vlas in Bijen-nieuws, Texel.

Daar vraag je me wat

Worden bijen als ze een bepaalde toon (frequentie) horen rustig, onrustig of reageren ze in het geheel niet op tonen van welke frequentie dan ook? Dit is een vraag van de heer K. Aandewiel in het blad „Blijf Bij” van afd. Oegstgeest.

Uit hetzelfde blad: Gelukkig komt spuutschade in Noord-Holland niet veel voor, maar dat het toch wel eens gebeuren kan merkte ik verleden jaar augustus. Er stond bij mij in de buurt 10 ha bonen in volle bloei. U zult begrijpen dat mijn bijen een lekker drachtveldje hadden gevonden, omdat de binnenkomende nektar een prachtig voorjaarsvoertje is (ik heb nl. graag een deel honing in mijn wintervoer). Zoals altijd ging ik na mijn werk even naar de bijen kijken achter in mijn tuin. Wat ik toen zag was verschrikkelijk. Er lagen ontzettend veel dode bijen voor mijn kasten. Gelijk keek ik naar de bonen waar de bijen op vlogen en ja hoor, men was er vrolijk aan het spuiten. En daar sta je dan, wat nu gedaan? Na contact met een paar

collega-imkers is de A.I.D. gebeld. Er werden de volgende dag reeds een monster dode bijen en een paar bespoten planten voor onderzoek meegenomen. Drie weken later kreeg ik bericht, dat het gif in de bijen overeen kwam met hetgeen op de planten werd gevonden. Door de ambtenaar van de A.I.D. is toen proces-verbaal opgemaakt, maar de man van het spuiten wilde daar niets van weten en hij wilde ook niet schikken. De zaak is via de economische politierechter afgehandeld (door de imker gewonnen). Vraag aan de A.I.D. om uw rapport toe te voegen aan het proces-verbaal.

Mocht u onverhoopt in een dergelijke situatie verzeild raken:

1. Bel bij spuutschade de A.I.D. Kan deze 's avonds niet komen en u weet wie er gespoten heeft, bel dan de politie en laat proces-verbaal opmaken. Laat ze ook een paar planten meenemen voor het geval het tijdens de nacht gaat regenen.
2. Probeer er achter te komen wie er gespoten heeft in een straal van drie kilometer.
3. Verzamel dode bijen (ongeveer 200). Doe ze in een kartonnen doosje en leg die in de diepvriezer of in het vriesvakje van de koelkast, want gif in dode bijen ontleedt snel.
4. Vraag drie collega-imkers een rapport samen te stellen van de toestand van de bijenvolken (in drievoud).
5. Sluit de bijenkasten nooit! Bij massale sterfte heerst paniek. Zorg dat de vliegopening openblijft. Verwijder zonodig dode bijen. Ik moet u waarschuwen: het volk is prikkelbaar.
6. Als u de man van het spuiten weet, wijs hem dan op uw schade, maar maak geen ruzie (of erger)! Laat u niet intimideren door uitdrukkingen als: „U krijgt niets, moet u die beesten maar vasthouden” of uitdrukkingen van gelijke strekking. U weet beter!

Dank je wel Henk Turk, wij weten nu inderdaad beter.

Ko Zoet

Bijen-limerick

*Een imker uit de Soester contreien
vocht voor raszuivere bijen
tot hij op een dag
de F.I.-carnica zag
die mocht hij sindsdien gaarne lijnen.*

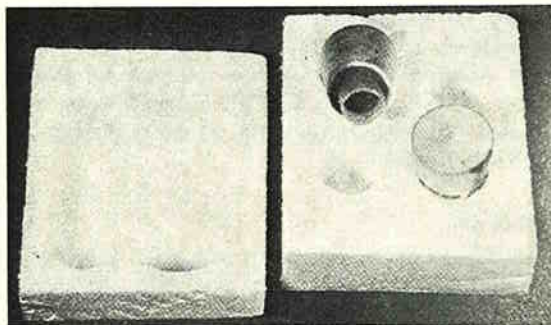
Dee. El.

de lezer *Schrift*

KUNSTMATIGE INSEMINATIE BIJ BIJEN

Al jaren heb ik grote belangstelling voor de verschillende bijenrassen. Zwermtraagheid, haaldrift, vruchtbaarheid en zachtaardigheid zijn eigenschappen die je graag in een ras of stam verenigd zou willen hebben. Zelf werk ik al jaren met Kaukasische bijen, die standbevruucht zeer zwermtraag en vruchtbaar zijn. Ook de kruising Causasica x Carnica is door mij geprobeerd en beviel uitstekend. Met een dubbele broedkamer als broedruimte en voldoende honingruimte zwermen deze F₁-moeren in hun eerste jaar niet, is mijn ervaring.

Door geschriften van en correspondentie met broeder Adam en contacten met Zweedse, Noorse en Duitse imkers kwam ik onder indruk van de Buckfast-bij en van de prestaties die gekruiste bijen leveren (denk aan Kaukasit, Regina 2000, Midnite, Starline etc.). Je zou graag willen experimenteren in deze richting en dan is K.I. noodzakelijk om bepaalde lijnen zuiver te krijgen en te houden en om de gewenste paringen gecontroleerd tot stand te kunnen brengen.

Op uitnodiging van dr. V. Maul kon ik in 1978 een cursus K.I. komen volgen in Kirchhain's „Auszenstelle für Bienenzucht". Samen met 9 Duitse imkercollega's heb ik toen een week lang sperma afgenomen en daarmee geïnsemineerd. Iedere cursist kreeg een aantal kernvolkjes met onbevruichte moeren, in totaal 30. Na een maand bleken er maar 3 goed te zijn geïnsemineerd! Insemineren is dus geen fluitje van een cent, het vereist ervaring. Nu zijn mijn resultaten echter beter dan die van bijv. Schiermonnikoog: van de 50 moeren die per jaar geïnsemineerd worden mislukken er zo'n 2 à 3.

De technische details van de inseminatie zal ik U hier besparen. Wie zich daarvoor interesseert leze het rapport van dr. De Wilde in de Groen-

tjes van de jaren '49 en '50, of schaffe zich via Apimondia aan: „Die Instrumentelle Besamung der Bienenkönigin“ van prof. Ruttner. Waarschijnlijk zal K.I. voor imkers geen algemeen gebruikte techniek worden vanwege de technische moeilijkheden en de kosten. De complete apparatuur, bestaande uit K.I.-apparaat, stereomicroscop en CO₂-verdoevingsapparatuur wordt in West-Duitsland aangeboden voor ongeveer 2000,— DM.

Toch kan K.I. een grote rol gaan spelen in de Nederlandse bijenteelt, zoals dat nu al het geval is in Duitsland en Amerika:

1. Om teeltkoninginnen te kweken. Zo'n teeltmoer dient *geselecteerd* op haar eigenschappen en die van haar dochters. De nadruk dient bij die selectie te liggen op de *honing-opbrengst*. Daarna kan een groot aantal imkers van zo'n moer via omlarven moeren kweken, die dan standbevrucht worden of naar Schier of Vlieland gestuurd voor een gerichte kruising. Dit zou een enorme verspreiding van goed materiaal geven. De daren van deze F₁-moeren zijn raszuiver en zij geven na een jaar de eigenschappen van de originele teeltmoer door.
2. Bepaalde rassen of lijnen kunnen „zuiver“ doorgekweekt worden en kunnen, na gebelken geschiktheid voor ons klimaat en bijenweide, teeltmoeren leveren.
3. Kruisingen tussen rassen of lijnen zijn dan mogelijk.
4. Door sperma van goede rassen of stammen uit het buitenland te importeren blijft rasverbetering en bloedvernieuwing mogelijk zonder dat ziekten of mijten worden geïmporteerd. (**Import van buitenlandse koninginnen is in Nederland verboden! RED.**)

De grote vraag blijft: van welk bijenmateriaal ga je uit. Mijn persoonlijk antwoord op die vraag is: kies **zwermtraag** materiaal. Dat geeft grote volken, die als er wat te halen is ook halen en niet gaan zwermen. Zwermtraag materiaal is voor mij al jaren het Kaukasische ras en de laatste jaren ook de Buckfast-bij.

Een goede manier om goed materiaal te verspreiden is het verkopen van raszuivere koninginnen. Imkers telen een aantal jaren van zo'n moer na en hebben nu uiterst vitale F₁-volken, die in veel opzichten lijken op het uitgangsmateriaal.

Een andere manier is het aanbieden van larven van rasmoeren. Omlarven is niet ieders werk en dit wordt nu door de teler gedaan. Deze larven worden nu één of twee dagen in een moerloos volk gedaan; nu worden de dopjes snel uitgebouwd en de larven voorzien van koninginvoedsel. Deze twee dagen oude larven blijken zonder kwaliteitsverlies enkele uren buiten een

volk te kunnen, mits ze warm blijven en niet uitdrogen. Dit laatste is te realiseren door ze in styropor (piepschuim) te verpakken. De imker maakt van te voren een volk klaar om deze dopjes uit te bouwen, bijv. een volk op dubbele broedbak. De moer komt in de onderbak, daarop een moer-rooster en daarop de tweede bak met een paar ramen met open broed en verder veel stuifmeel en honing. De dopjes met raslarven in koninginesap komen nu in de bovenbak tussen de ramen met open broed, daar worden ze verder verzorgd en uitgebouwd als zwermcellen. Op deze manier krijgen de larven twee à drie keer zoveel voedersap als wanneer ze als redcel worden verzorgd. Na tien dagen de nu rijpe doppen in arrestkooitjes doen of (beter) de rijpe dop in een bevruchtungskastje hangen. Bij deze laatste manier is ook het risico van invoeren van een moer nihil, want doppen worden altijd aangemenen.

Deze wijze van koninginneteelt is veel beter dan de gebruikelijke, omdat de larven veel meer voedsel krijgen en de moeren ook inderdaad groter zijn. Het aantal doppen dat een volk op deze manier wil verzorgen is ongeveer 10 à 15, dus veel minder dan op de moerloze manier, maar kwaliteit dient te gaan voor kwantiteit.

H. Dijkema, Peize

EEN NIEUW BEGIN MET NEDERLANDSE BIJEN

1. Inleiding.

Het lot van ons inheemse bijenras (*Apis mellifera mellifera*) is de afgelopen jaren al diverse keren onderwerp van discussie geweest, ook in dit blad. Na nog enkele algemene opmerkingen hierover, en over de rastoestand op Texel, geef ik u hierbij enige gegevens over de rastoestand van mijn eigen Texelse volken. Het blijkt niet zo moeilijk een soort raszuiverheidsdiagnose voor gebastaardeerde volken te stellen, op grond waarvan men het minst gebastaardeerde volk kan uitzoeken voor verdere teelt.

2. Op zoek naar zwarte bijen . . .

Omwille van de ruimte wil ik hier niet ingaan op het vóór en tegen van het werken met onze inlandse bij. Los daarvan staat echter dat het in stand houden van het ras beslist een nuttige zaak is. Immers, dit opent verschillende mogelijkheden tot verdere selectie naar een goed inlandse ras en tot het toepassen van hybride teelt.

Voor het voorttellen van een aantal stammen inlandse bijen (hier verder „zwart” genoemd) moet er natuurlijk wel beginmateriaal aanwezig zijn. Zijn er nog wel voldoende raszuivere volken te vinden? Misschien wel; ik denk dat de situatie in ons land wel eens zou kunnen lijken op die in de Belgische provincie Antwerpen, beschreven door R. Bols, J. Mattijs en F. J. Jacobs in het Maandblad van de Vlaamse Imkersbond,

1980/3. Uit hun onderzoek bleek dat de rastoestand van de volken daar van gemeente tot gemeente sterk verschilde en dat hier en daar nog grotendeels zwarte bijen te vinden waren. Waarschijnlijk heeft men in die plaatsen relatief weinig vreemde koninginnen ingevoerd.

In ons land moet het eiland Texel tot aan de tweede wereldoorlog ook zo'n gebied zijn geweest, met minstens 300 volken. Tot 1940 heeft de plaatselijke bijenvereniging namelijk elke import van vreemde rassen kunnen verhinderen. Men had er wel iets voor over, want in de jaren dertig heeft het bestuur van deze vereniging zelfs eens een reeds geïmporteerde Italiaanse koningin opgekocht en ter plekke doodgeknepen! Ook is er — op voorstel van diezelfde bijenvereniging — toen in de Texelse gemeenteraad sprake geweest van een gemeenteverordening die de import moest verbieden. Helaas haalde dit voorstel net geen meerderheid. In de oorlog, toen het bijenhouden lucratief werd, zijn toch andere rassen en bastaarden geïmporteerd en daarna bleef de grens open. Tegenwoordig zijn er verschillende imkers die vanaf de vaste wal 's zomers naar Texel reizen en bovendien zijn enkele Texelse imkers zelf overgegaan op een ander ras. De meeste Texelaars echter telen met „gewone” bijen, zodat daarbij misschien toch nog wel tamelijk raszuivere volken te vinden zouden kunnen zijn.

3. Bepaling van de cubitaal-index.

In de hoop ook in mijn Texelse volken nog iets van het oude ras aan te treffen heb ik uit elk van deze volken een monstertje van enkele tientallen bijen op rastoestand onderzocht. Omdat het november was moesten de monsters bestaan uit dode bijen die op de bodemplanken of voor de kasten lagen.

Een goede en redelijk objectieve manier om iets te weten te komen over de rastoestand van een volk is het bepalen van de cubitaal-index van een aantal bijen. Daarom werd van elke bij van de rechter vleugel de cubitaal-index gemeten. Dit is de verhouding tussen de lengtes van de aders *a* en *b*, aangegeven in **fig. 1**. Voor een raszuivere zwarte bij ligt deze verhouding meestal tussen 1.3 en 1.9 met een top bij 1.6. Bij Italiaanse bijen ligt de index meestal tussen 2.0 en 2.7 met een top bij 2.3, en bij Carnica's meestal tussen 2.4 en 3.0 met een top bij 2.7. De aders *a* en *b* zijn gemakkelijk te meten onder een microscoop met behulp van een okulair-mikrometer. De vleugeltjes moeten daarbij goed vlak liggen, vandaar dat het wenselijk is ze tussen twee objectglasjes te klemmen. Als ze netjes naast elkaar gelegd worden kunnen er ongeveer 30 tussen twee glasjes. Een doorzichtig plakbandje, één keer stevig er omheen gedraaid, zorgt dat alles mooi blijft zitten

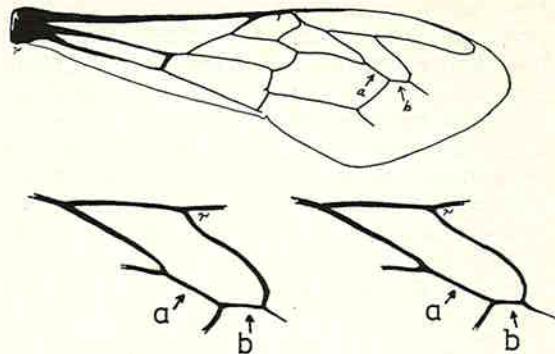

Fig. 1. Boven: Rechter vleugel van een bij met de vleugel-aders. De cubitaal-index is de verhouding tussen de lengtes van de aders *a* en *b*. Deze aders *a* en *b* horen beide bij de omgrenzing van de 3e cubitaalcel. Onder: Vleugeldetails van de 3e cubitaalcel van een bij met een cubitaal-index van 1.6 à 1.7 (links) en van 2.6 (rechts).

(**fig. 2**). Bepaling van de cubitaal-index kan ook heel goed met een dia-projector geschieden, namelijk door de vleugeltjes tussen de glasjes van een dia-raampje te klemmen en ze dan te projecteren. Men kan de aderslengtes dan met een lineaalje opmeten.

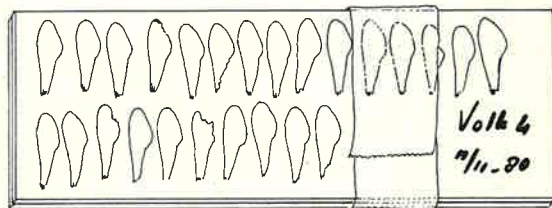

Fig. 2. Mikroskisch preparaat voor het bepalen van de cubitaal-index van 25 bijen. Bij gebruik van een dia-projector worden de vleugeltjes tussen de raampjes van de dia-projector geklemd.

Het resultaat ziet u in **fig. 3**, voor elk van de zes bijenvolken apart. Elk blokje in de grafiek geeft aan hoeveel van de onderzochte bijen een index hadden van 1.3, 1.4, 1.5 enz. Bijvoorbeeld: In volk 1 hadden 5 van de onderzochte bijen een index van 1.7. Vergelijken we de volken met

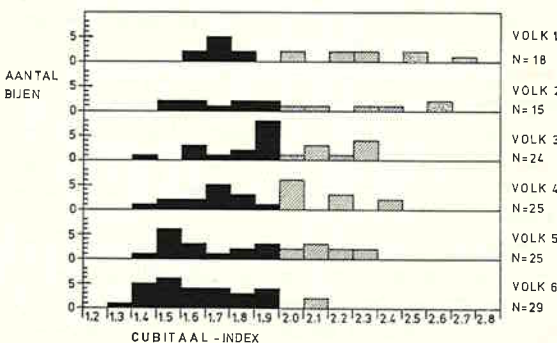

Fig. 3. Het aantal keren dat een cubitaal-index van 1.3, 1.4, enz. voorkwam in een monster bijen, voor 6 volken apart. Indices die duiden op het inheemse zwarte bijenas zijn zwart gekleurd. Gearceerd en gestippeld zijn indices die duiden op Italiaanse bijen en Carnica's.

elkaar dan blijken vooral in volk 1 en 2 veel bijen een hoge cubitaal-index te hebben, wat duidt op Italiaans bloed (gearceerd) of Carnica-involed (gestippeld). De grens tussen Italiaans en Carnica is daarbij gelegd tussen 2.4 en 2.5. In monsters waarin Carnica-involed voorkomt is dat nodig, omdat anders het Carnica-aandeel — dat grotendeels verborgen zit in bastaarden met zwarte en Italiaanse bijen — ondergewaardeerd wordt. In volk 3, 4 en 5 vinden we veel Italiaanse involed. Alleen in volk 6 blijken bijna alle bijen een „zwarte” index te hebben, namelijk 27 van de 29, dus 93%.

4. Een zwart volk?

Men kan zich nu afvragen of de bijen in volk 6 dan ook voor 93% raszuiver waren. Nee, dat is waarschijnlijk nog een beetje te optimistisch. Wanneer er namelijk veel bijen met een cubitaal-index van 1.8 tot 2.1 in een volk zijn dan zijn dit waarschijnlijk voor een groot deel bastaarden. We kunnen dit zien in fig. 4. Om deze figuur te maken is berekend hoeveel procent van de bijen een cubitaal-index van 1.3, 1.4 enz. zou hebben als we één groot monster van 150 bijen onderzochten, bestaande uit 25 bijen van elk der 6 volken. Op grond hiervan kan uitgerekend worden dat circa 64% van het erfelijk materiaal op de bijenstand afkomstig is van zwarte bijen, 31% van Italiaanse bijen en 5% van Carnica's.

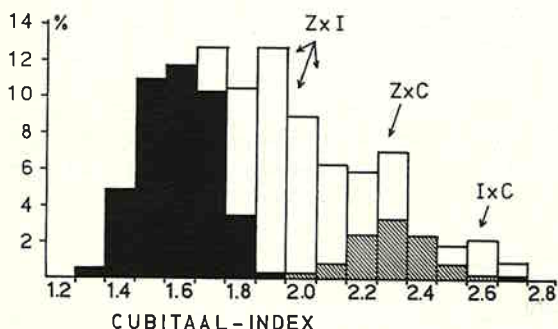

Fig. 4. Berekende frequentie van voorkomen van de cubitaal-indices op de bijenstand als geheel. Voor zover ze afkomstig kunnen zijn van ongebastardeerde bijen zijn ze zwart (inlandse zwarte bijen), gearceerd (Italianen) en zwart (Carnica's, alleen bij index 2.7) aangegeven. De rest (wit) is waarschijnlijk door bastaardering ontstaan. De letters wijzen op de vermoedelijke afkomst der verschillende typen bastaarden.

Verder kan men dan uitrekenen hoeveel van deze bijen voor wat betreft hun vleugel-index waarschijnlijk nog raszuiver zijn. Dit is ook aangegeven in fig. 4. Zwart aangeduid zijn de zwarte bijen met een top bij 1.6. Gearceerd zijn de Italiaanse bijen met een top bij 2.3, en een heel enkele bij zou een raszuivere Carnica kunnen zijn, zwart aangegeven bij 2.7.

Voor al bij indices van 1.8 tot 2.3 blijken er veel tussenwaarden (wit) aanwezig te zijn. Die bijen waren dus gebastardeerd voor wat betreft hun

cubitaal-index. Grotendeels moeten dit bastaarden tussen zwart en Italiaans zijn. Een aanzienlijk deel van de bastaarden bij 2.1 tot 2.3 moet echter afkomstig zijn van de kruising Zwart-Carnica en alle bastaarden bij 2.5 tot 2.7 van de kruising Italiaan-Carnica. De berekening waarop de gegeven verdelingen gebaseerd zijn geldt voor het eenvoudigste geval, namelijk wanneer we aannemen dat slechts één erfactor (gen) de cubitaal-index bepaalt en dat er geen dominantie in het spel is. Het gevonden resultaat laat zich overigens volgens dit eenvoudige model goed verklaren.

Wanneer we nu terugkeren naar het zwarte volk 6 dan zien we daarin een aantal bijen met een index van 1.8 tot 2.1 (fig. 3). Als dat bastaarden zijn, wat wel waarschijnlijk is, komt het aandeel van zwart erfelijk materiaal in dit volk op 84% te liggen.

5. Cubitaal-index en pantserkleur.

Een gemakkelijker manier, zeker op de bijenstand, om bastaardering met Italiaanse bijen te herkennen is te kijken naar de oranje-tekening op het achterlijf. Om te zien of er ook enig verband bestaat tussen de gevonden cubitaal-indices en deze oranje kleur werd er van elke bij uit de volken 3 en 4, behalve de cubitaal-index, ook genoteerd hoeveel oranje er te zien was. Dit lukte voor 44 van de 49 exemplaren, de andere 5 waren te veel kapot of vergaan. Om een maat te hebben voor de grootte van de oranje-tekening werd de indeling gebruikt die is afgebeeld in fig. 5. Daarna is van elke bij de grootte van de oranje-tekening vergeleken met de cubitaal-index. In de volken 3 en 4, die op grond van de index veel Zwart-Italiaanse bastaarden moesten bevatten, bleek de helft van de bijen enige oranje-tekening te hebben. Het verband tussen cubitaal-index en omvang van de oranje-tekening is per bij aangegeven in fig. 6.

Er bleek niet zo veel verband te bestaan tussen de omvang van de oranje-tekening en de cubitaal-index van de individuele bijen. Zo had een bij met een lage cubitaal-index soms tamelijk veel oranje, en andersom. Hieruit kunnen we de conclusie trekken, dat deze twee eigenschappen onafhankelijk van elkaar overerven. Het

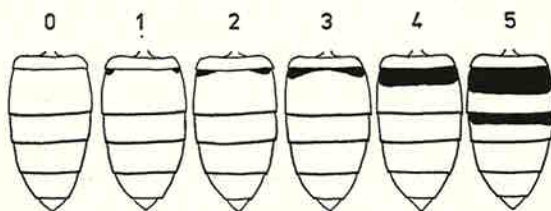

Fig. 5. Cijferwaardering voor de grootte van de oranje-tekening op het achterlijf van Zwart-Italiaans gebastardeerde bijen van 0 (geheel zwart) tot 5 (Italiaans uiterlijk).

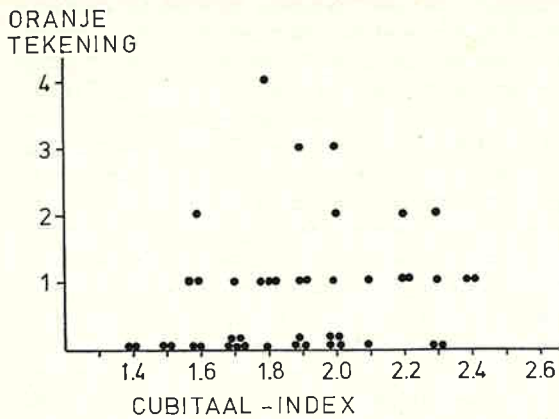

Fig. 6. Het verband tussen de grootte van de oranje-tekening (fig. 5) en de cubitaal-index van 43 bijen uit de Zwart-Italiaans gebastardeerde volken 3 en 4 (fig. 3).

was daarom extra interessant om te zien hoe het met de oranje kleur in volk 6 zat. Zou dit volk, dat bij meting van de cubitaal-index zo goed uit de bus kwam, op een andere eigenschap wél gebastardeerd zijn? Nee: volk 6 bleek grotendeels uit geheel zwarte bijen te bestaan. Slechts 2 van de 29 onderzochte exemplaren had oranje vlekjes. De voorlopige conclusie is dan ook dat dit volk echt grotendeels raszuiver is. Het is dus redelijk geschikt om mee verder te telen.

6. Erfelijkheid van de oranje kleur.

De aanwezigheid van oranje vlekken en banden op het achterlijf berust op meerdere erfactoren en niet op één factor, zoals wel eens in dit blad gesuggereerd is. Immers, juist daardoor ontstaan de verschillende variaties tussen geheel zwart en duidelijk Italiaans.

Voor de twee bastaardvolken 3 en 4 zullen we dit nog wat nader bekijken. Deze volken hadden volgens de cubitaal-index voor 41% Italiaans erfgoed (figuur 4) en 50% van deze bijen had enige oranje-tekening (figuur 6). Het is mij niet bekend hoeveel erfactoren de oranje-tekening mede bepalen, maar proefberekeningen voor 3, 4, 5 en 6 factoren gaven het beste resultaat te zien voor 4 erfactoren (genen). Aangezien zwart domineert over oranje betekent dit namelijk dat dan 47% van de bijen zwart zou moeten zijn (het was 50%) en 38% zou een geringe oranje-tekening moeten hebben (34% had kleine oranje vlekjes, grootte 1). Verder zou 12% een duidelijke oranje-tekening moeten hebben (14% had oranje plekken van grootte 2 en 3) en 2% zou behoorlijk veel oranje moeten hebben (1 van de 44 bijen, dus 2%, had een brede oranje band, grootte 4). Tenslotte zouden er nog enkele tientallen bijen uit een heel volk (42 per 50.000) een geheel Italiaans uiterlijk moeten hebben

(oranje-tekening grootte 5). Dergelijke bijen waren in het afgelopen jaar inderdaad hier en daar in de volken te zien, maar in dit geval was de monstergrootte natuurlijk veel te klein om zekerheid te kunnen ontlenen aan enkelingen met veel oranje kleur.

Als de veronderstelling van 4 erfactoren juist is zou het aandeel van Italiaans erfgoed (in de hiernakomende formules i genoemd) indirect bepaald kunnen worden uit het aandeel van geheel zwarte bijen in het volk. Dit moet dan gelijk zijn aan: $(1 - i^2)^4$. In dit geval, met 50% zwarte bijen, is dus $50\% = 0.5 = (1 - i^2)^4$. Daaruit volgt: $(1 - i^2) = 0.86$, en $i^2 = 0.16$, dus $i = 0.40 = 40\%$. Volgens de cubitaal-index zou 41% van het erfelijk materiaal van deze twee volken Italiaans moeten zijn; dit klopt dus goed.

Ik hoop hier later nog eens op terug te komen, want de veronderstelling van 4 erfactoren behoeft nadere studie. Het principe van de berekening lijkt echter wel bruikbaar. Helaas is rechtstreekse berekening van het aandeel van Italiaans erfgoed uit de mate van voorkomen van geheel Italiaans gekleurde bijen erg moeilijk, omdat deze zelfs bij middelmatige bastaardering al zo zeldzaam zijn. In dit geval is hun geschatte aandeel in het volk nog minder dan een promille, zijnde $i^8 = 0.41^8 = 0,08\%$.

Voor de aardigheid volgt hier nog even dezelfde berekening voor volk 6. In volk 6 waren 27 van de 29 bijen geheel zwart. Dat is $93\% = 0.93 = (1 - i^2)^4$. Dat klopt, als $1 - i^2 = 0.98$, dus als $i^2 = 0.018$. Dan is dus $i = \sqrt[4]{0.018} = 0.13 = 13\%$. Het volk zou dan voor 13% Italiaans zijn en dus erfelijk gezien voor 87% zwart. Via de cubitaal-index kwamen we op 84% uit. Niet gek, al is de berekening in dit geval om statistische redenen niet erg betrouwbaar.

7. Verder telen.

Bij verder telen uit een volk als volk 6 is het wel belangrijk tijdens het selecteren op nog meer raskenmerken te letten. Anders zou men het gevaar lopen op den duur bijen te telen, die grotendeels bastaard zijn, maar die toevallig allemaal zwart zijn en een lage cubitaal-index hebben. Bij selectie op maar één kenmerk is dat gevaar nog groter. Zelf hoop ik dit jaar door te gaan telen met mijn zwarte volk, in een gebied op Texel waar relatief weinig import van andere rassen is geweest. Op wat langere termijn zal het noodzakelijk zijn eitjes of sperma voor koninginneteelt uit te wisselen met andere imkers die ook zwarte volken hebben. Dit om inteelt te voorkomen en in afwachting van andere mogelijkheden. Waarschijnlijk zijn er nog wel meer imkers in Nederland of België, die op deze manier een nieuw begin kunnen maken met hun „zwarte” bijen.

Tenslotte moet nog één ding met nadruk worden gezegd. En dat is, dat het telen van een Nederlandse bij samen moet gaan met selectie op goede stammen met een prima overerving, zodat onze inlandse zwarte bijen reclame voor zichzelf kunnen zijn!

J. de Vlas, Den Burg, Texel.

WAT MOET DAT NOG WORDEN

Hierbij zend ik u een verhaal uit het opstelschrift van mijn zoon Peter, oud 8 jaar.

Ik vraag mij af welk spreekwoord van toepassing kan zijn:

Long geleerd, oud gedaan;

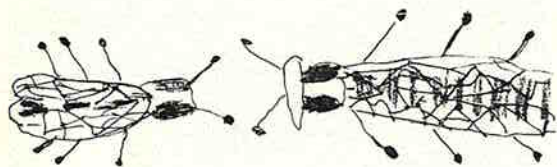
De appel valt niet ver van de stam;

Waar het hart vol van is, loopt de mond van over of

Zo de ouden zongen, piepen de jongen.

We wachten maar af!

T. Langerak, Woerden

De Bijen Koningin en de Bij

De bij: Koningin wdoet haast niets.

Koningin: Hoe durf je dat te zeggen.

B: gewoon het is toch zeker zo.

K: Ik leg elke dag eitjes wel je dan beweren dat ik niets doe.

B: huurlijk.

K: Ik laat je anders opeten door de wasop.

B: Dan haal ik ook geen honing.

K: Dat geeft niets.

B: maar ik haal heel veel honing.

K: Ik leg veel eitjes dus komen er bijen uit (6) en die roeven wel voor jou hoor.

B: hun halen dan nog niet zo veel honing als mij.

K: je houdt je (moed)monde hoor.

B: Goed ik houw me mond.

K: Grijp hem in der naam der roef.

B: Doe het niet in der naam der roef.

K: Grijp hem nou maar.

K: Mooo ro die woud opeten.

NARE ERVARINGEN

Over het bijenleven is door de eeuwen heen al veel kennis vergaard. Dank zij ons Groentje wordt die kennis niet alleen doorgegeven, maar krijgen ook de nieuwste ontwikkelingen daarin de aandacht. Toch zijn er vaak van die simpele waarnemingen, die van enig belang kunnen zijn ter bescherming van het bijenleven. Net als iedere rechtgeaarde imker ga ik zo dikwijls mo-

gelijk naar de bijenstal. Tot mijn verbazing zag ik steeds enige dode werksters liggen in een open spaarkast-honingkamer van broedkamerformaat. Deze kamer stond op het zinken dek- sel van de daarbij behorende bijenkast, die be- woond werd door een goed ontwikkeld volk. Ook was dit met twee andere kasten het geval! De ruimte tussen de openstaande, niet met raampjes gevulde spaarkast-honingkamer en de onderkant van de draagbalken daarboven was ca. 20 cm. Ruimte genoeg dus voor de bijen om ongehinderd de lege kamer te verlaten om zich dan weer bij het onderstaande volk te kun- nen voegen. Uiteraard heb ik de kamers achter de bijenkast geplaatst, zodat op het zinken dak voortaan geen dode bijen meer te zien waren. Dezelfde ervaring deed ik later weer op, nu echter in een aantal lege jampotten zonder dek- sel. Hoewel in deze potten geen enkele rest van de vorige inhoud was achtergelaten vlogen daar toch enkele bijen in en schenen de open weg naar boven **niet** meer te kunnen vinden. Nog later zag ik een tiental dode bijen liggen in een leeg aluminium pannetje dat onder een bijenkast stond. De ruimte tussen de onderkant van de kast en het openstaande pannetje was hier slechts 10 cm. Het waren in alle gevallen **geen** door spinnen in hun web gevangen en leeggezogen bijen. Alle bijen hadden zich ken- nelijk in een gevangenschap gebracht welke in wezen niet bestond. Daarom heb ik alles wat maar openstond dichtgedaan of geheel en al weggenomen. Zo zien we maar weer dat ver- velende okstakels niet in een bijenstal horen. Zelfs geen openstaande jampot, waarin nota bene zaad had gelegen van de *Reseda odorata* ofte wel Bijenbrood.

D. Hoogzand, Sommelsdijk

Vanzelfsprekend zijn wij met de heer Hoogzand benieuwd naar soortgelijke ervaringen. RED.

BEVAT HONING SOMS HARTGLYCOSIDEN, DOOR DE BIJ GEPUURD UIT HET VINGERHOEDSKRUID?

Vraag 33. Dezer dagen zag ik in een tuin veel digitalis-planten, druk bezocht door bijen. Komt in de honing die deze bijen produceren ook digitalis-achtige stof voor?

Antwoord. De vraagsteller zal het de Redactie van het Tijdschrift niet euvel moeten duiden dat op sommige vragen geen direct antwoord moge- lijk is. De plantedelen van *Digitalis purpurea* die glycosiden bevatten, zijn de bladeren en de bloemstengels. Of de bloemen zelf glycosiden bevatten is onbekend. De redactionele adviseur heeft zich vervolgens in zijn eigen tuin begeven, en zich met behulp van zijn smaakorgaan ervan overtuigd dat deze plant geen nectar produ- ceert. Bijen heeft hij dan ook niet in en op de bloemen waargenomen, maar wel was het een

komen en gaan van aard- en weidehommels (**Bombus terrestris en pratorum**), die met zwaar met pollen beladen achterpoten heen en weer vlogen. Vingerhoedskruid is een typische hommelmelbloem; het is bekend dat luie hommels vaak een gat in de kelk pal boven de kroon bijten in de mening dat daar wat te halen valt. De bloem is een misleider; het opvallende „honingmerk” op de onderlip is vals; in zijn pogingen om het voor hem onbereikbare vernauwde onderste gedeelte van de kelk te bereiken komt de hommel met zijn rug tegen de aan de bovenkant van de kelk liggende meeldraden; bij een bezoek aan een volgende bloem blijft het stuifmeel vanzelf aan de tussen de meeldraden liggende stamper kleven. Aangezien de hommellarven een dieet van digitalisstuifmeel kennelijk overleven, en er voor bijen niets te halen valt, behoeft vraagsteller niet bevreesd te zijn dat hij een digitalisvergiftiging zal krijgen van een boterham met honing. Voor de relevante literatuur zij verwezen naar de antiquarische juweeltjes van Heijmans en Thijssse.

Uit: Ned. Tijdschr. voor Geneesk. 124, nr. 34, 1980, p. 1433.

inz. J. A. Somer, Delft.

ENKELE ASPECTEN BIJ HET IN STAND HOUDEN VAN HET BIJENVOLK EN DE ROL VAN DE IMKER

Bijenvolken in Nederland kunnen nauwelijks zelfvoorzienend zijn. Het is dan ook de taak van de imker zorg te dragen voor de instandhouding van zijn/haar bijenvolken. Dat er sprake is van zorg is het afgelopen jaar wel zeer duidelijk gebleken. Veel imkers zagen onthutst wat er met de volken aan de hand was. Ook landelijk is er sprake van een massale sterfte, waardoor veel imkers het bestand aan volken drastisch zagen teruglopen.

Oorzaken

Voordat de vermoedelijke oorzaak genoemd wordt eerst nog even in vogelvlucht het verloop van het bijenjaar 1980: Dit jaar startte met een koud voorjaar, de voorjaarsdracht was matig, evenals de koolzaaddracht; vervolgens was er een zeer natte zomer en tot slot een bijzonder droog najaar. Het gevolg daarvan laat zich gemakkelijk raden:

- Volken laat op sterkte.
- Volken in ontwikkeling kregen weinig voer en daardoor ook te weinig stuifmeel.
- Volken werden (te) laat en (te) oud ingewinterd.

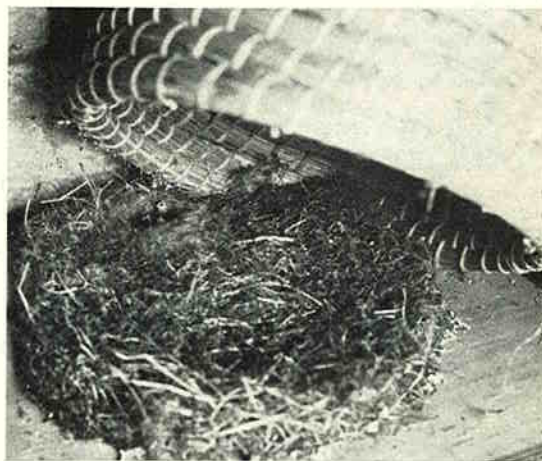
De vermoedelijke oorzaak van de massale bijensterfte is dan ook toe te schrijven aan een ernstig stuifmeeltekort, waardoor de overwinterende bijen onvoldoende in staat bleken het broednest op peil te houden. Dat suiker alleen niet voldoende is moge blijken uit de meer dan vol-

doende voorraad aan voer bij de getroffen volken.

Dat het volk 's winters een minimale sterkte behoeft is langzamerhand wel duidelijk. Dat het volk ook jong en met voldoende stuifmeel de winter in moet is de les die 1980 ons leerde. Imkers let op uw zaak!

E. P. J. Seppen, Bennekom.

Het laatste woord over deze vervelende situatie zal ook in deze bijdrage wel niet zijn gezegd, maar een gewaarschuwd imker telt voor twee.
RED.

KOOLMEES KRAAKT KORF.

Een koolmees in woningnood heeft een korf in bezit genomen, die een speculant leeg had laten staan, in strijd met de leegstandswet. De mobiele eenheid baande zich met geweld een toegang tot de woning, maar werd vertederd door het jonge leven daarbinnen. Er waren geen vernielingen aangericht, alleen was de hele bodem bedekt met een 5 cm dikke laag mos. De eigenaar van de korf heeft genoeg genomen met de situatie in ruil voor bovenstaande foto.

C. B. Tilanus, Knegsel.

VOOR 'T EERST OP DE BOERDERIJ

Jan, 4 jaar, logeert voor 't eerst op een boerderij. 's Middags om 5 uur wordt er gemolken. Met emmers en bussen gaat men naar het land. Jan gaat ook mee. De volgende morgen gaat de boerin met hem het erf op, ze komen bij de bijenkorven. „Denk er om, Jan, kom er niet te dichtbij, dan steken de bijen je.” De volgende dag regent het. Jan scharrelt wat rond en is bij de bijen. Geen bij te zien. „Dat is vreemd”, denkt Jan. Vlakbij ligt een stok. Jan moet daar meer van weten en steekt de stok in 't vlieg-gat. De gevolgen spreken voor zich. Later zegt de boerin: „Och, 't arme jong, hij had de broek vol iemen.” Inmiddels is Jan vader van zoon Jaap, dezelfde leeftijd. Jan heeft ook bijen. Jaap was bij ons gelogeed. Ik zei tegen hem: „Loop

niet vlak voor de bijenkasten langs, de bijen kunnen steken." „Ja," zegt Jaap, „maar onze bijen doen dat niet, die kennen mij." Och, wie weet!

K. O. van Nes-Bos, Apeldoorn.

BIJENSCHANSEN

Door mijn werk als veldarcheoloog in West-Duitsland begeef ik mij vrijwel dagelijks in niet of nauwelijks gekultiveerd terrein. Daarbij stuit ik van tijd tot tijd op vierkante of rechthoekige, omwalde terreintjes, waarvan ik de functie niet altijd kan achterhalen. Deze walletjes zijn doorgaans smal en laag; de conserveringstoestand en vegetatie wekken de indruk dat ze niet bijzonder oud zijn. Het natuurlijke reliëf zet zich in vrijwel alle gevallen in het binnenareaal ongestoord voort.

In enkele van deze walsystemen vermoed ik bijenkampjes. Mij is in Nederland, in het Gooi bij Hilversum, het bestaan van enkele wallen bekend, die als „bijenschansen" aangeduid worden.

Wie van u met kennis van oude imkertradities kan mij meer inlichtingen verschaffen of literatuur opgeven omtrent de inrichting, de vorm en het gebruik van deze zogenaamde bijenkampjes? Voor iedere reactie aan mijn adres ben ik dankbaar:

Henny Groenendijk
Am Kielenkamp 23
3012 Langenhagen (B.R.D.)

Deze plaat komt voor in het boek „De Godvruchtige Landman", schrijver onbekend, uitgegeven te A'dam bij de Wed. Loveringh en Al-
lert in 1778. Van de bijen zegt de schrijver: Zij zijn onvermoeid aanhoudende in haaren arbeid. Zij bewijzen elkander onderlinge hulp. Haare zorg voor vermoeiden, zwakken en ouden is groot. Zij zijn regelmatig in alle haare verrichtingen. Zo liefderijk en vriendelijk jegens elkander, zo afkeerig zijn zij van vreemden. Zij beminnen de zuiverheid bij uitstek. Zij leeven zeer

sober. Zij zijn moedig zonder weergae, en getergd wordende, wraakzuchtig en onverzoenbaar, willende overwinnen of sterven.

HONING IN DE GEHAKTMOLEN

Om een korfvolk over te plaatsen in een kast kan wel eens moeilijkheden opleveren. Zie hier mijn bevindingen. Ik had een buitenmodel korf, waar geen andere op paste voor het afkloppen. Je moet alleen wat voorzichtiger te werk gaan om ook de koningin heelhuids over te plaatsen. Dit ging geheel tot volle tevredenheid. Al het broed in raampjes gebonden. De mooie brokken honing in potjes aangevuld met lekhoning. Nu zat ik nog met de rest, die niet geschikt was voor raathoning. Die kon ik niet slingeren. Er zat veel stuifmeel in en prima honing. Hiervoor heb ik een eenvoudige oplossing gevonden. We hebben namelijk een elektrische gehaktmolen. Alles door de molen gedraaid, een paar uur laten uitlekken door de zeven. Dan krijg je een lekkere dikke honing, welke geel is van het stuifmeel, met een pikante smaak. Zo was vroeger ook de pershoning, alleen met dit verschil, dat men niet keek op een larfje, want de korf werd toch geslacht. Het restant dat bestond uit was, stuifmeel en honing heb ik in jampotjes gedaan om het op te voeren aan de zwakke volken. Op deze manier wordt toch nog alles gebruikt. Ik hoop dat ik met dit schrijven mede-imkers heb mogen helpen.

A. Broekert, IJhorst.

BIJENTEELT IN SURINAME

In het vorige Groentje vroeg de heer K. van Deursen inlichtingen over de verspreiding van Varroa in Zuid-Amerika met het oog op de bijenteelt in Suriname.

Zonder enig uitsluit te durven geven — en vooruitlopend op andere mededelingen — vermelden wij hierbij alvast een bericht uit „Bee World" (1979, 2 : 8) onder het hoofd „Fresh news on the Varroa mite", waarin bij Zuid-Amerika is aangetekend: „As well as Argentina and Paraguay, Brazil now has the Varroa mite." Anderzijds zegt de IBRA (Hill House, Gerrards Cross, Bucks. SL9 0NR, England) in „Bee World" (1981, 3 : 90): „We have no information whatever on the disease position in the following mainland countries, and we should welcome any reports or help in obtaining them." Voor Amerika worden dan genoemd: Ecuador, Honduras, Nicaragua, **Surinam**.

Wie weet, kan wederzijds contact in dit opzicht iets nuttigs tot stand brengen!

REDACTIE

BIJEN

*De broeder in de kerk
zo vroom en zo bedacht
die heeft vanmorgen vroeg
twee bijen afgeslacht.*

*Tja, misschien zegt het u niet veel
een bij is maar een bij
maar een ieder geeft toch zijn deel
in deze maatschappij.*

*En wat zou er gebeuren
als we dat allemaal eens deden
dan werd er, en dat is zeker,
onder 't bijenvolk veel geleden.*

Ellen Olthof
(inz. W. J. de Jong, Almelo)

SCHIERMONNIKOOG 1981

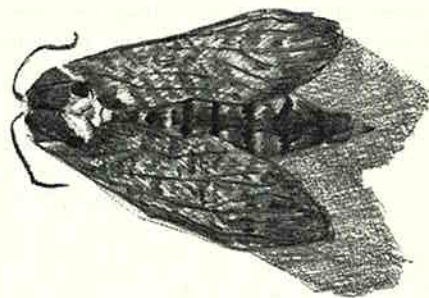
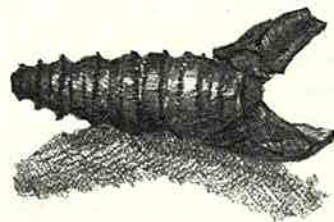
23 mei. We waren de eersten, afd. Amsterdam en afd. Leiden, met ca. 100 kastjes. Een flink begin om de goed gerichte koninginneteelt in Nederland te stimuleren. 30 mei. Ik was er weer, met de Zaankanters en de Alkmaarders. Samen weer een kleine 100 kastjes. Maar ook in andere delen van het land liet men zich niet onbetuigd. Daardoor beliep het aantal aangevoerde kastjes deze dag over de 350. Een vrachtwagen van de fa. Wagenborg afgestamppt vol! Een stapel waar je niet overheen kon kijken. We zijn blij dat het zo de goede kant op gaat met de Carnica en de bijenteelt in Nederland. Gelukkig voor de heer Geskes en collega Smit hielp onze groep (50 personen) deze rijstebrijberg over het duin sjouwen. En wat zegt u van blokken van 4 in één kist, loodzwaar, dacht ik, 3 is al zwaar genoeg! Waren wij er niet geweest, wat dan? Op het karretje van de stal gaan ongeveer 15 kastjes en dat wil zeggen voor deze aanvoer 25 maal op en neer het duin in en 25 maal terug. Laat de afstand ca. 200 meter zijn, dan is dat totaal heen en terug 10 km. 50 maal duin op en 50 maal duin af. Hoeveel uren voor 2 man? En de kastjes moeten later weer terug ook. Wie brengt daar een goede uitvoerbare oplossing voor? Vertel het, hoe eerder hoe beter, want naast de vele belangrijke werkzaamheden in de stal mag het sjouwen met de kastjes geen obsessie worden! Deze bijenteelt is een nationaal (Nederlands) belang, vergeet niet, duizenden kunnen hier plezier van beleven. HULDE aan de heer Geskes en zijn assistent voor het vele werk dat hier wordt verricht.

J. Vermande, Oegstgeest.

EEN VERRASSENDE ONTPOPPING

's Zomers woon ik in Dinther (NB), waar ik ook mijn bijenstand heb staan. Het was ongeveer half september 1980 toen ik door het nerveuze blaffen van onze hond een enorme rups op het gras zag kruipen. Het was een reusachtig dier, zeker 10 cm lang en zo dik als mijn vinger.

Hij was niet behaard, zijn rug was bruinachtig-oranje, de onderzijde was geelachtig, dus veel lichter van kleur. Op zijn achterlijf had hij een uitgroeisels alsof het een hoorntje was. Ik deed hem in een glazen jampot samen met wat pereblaadjes. Of hij die zou eten wist ik niet, maar ik had hem onder een pereboom gevonden, dus leek mij dat het beste. In de glazen pot zag ik dat hij een soort zuignapjes onder zijn poten had, waarmee hij zich op de glaswand vast kon zetten. De pot met rups had ik in een schuur gezet waar veel daglicht naar binnen komt. Na ongeveer twee weken was op de bodem van de pot wat drab ontstaan. De rups leefde nog. Of hij van de perebladeren at kon ik niet goed zien, maar af en toe deed ik er toch maar een paar verse bij.

De maand september was nu bijna om en mijn bijen waren inmiddels ingewinterd, zodat het voor mij ook weer tijd werd om terug te gaan naar Rotterdam, waar ik officieel woon. In oktober was ik tijdens de weekends in Brabant en inspekteerde dan de rups, die zo levenloos tussen de bladeren lag dat ik aannam dat hij toch doodgegaan was, ook omdat op de bodem van de pot nog meer drab was ontstaan. Aan de rups was bovendien niet te zien dat hij zich aan het verpoppen was. Hoewel mijn hoop op een vlinder vrijwel niet meer bestond, liet ik de pot met inhoud staan waar hij stond. 's Winters was ik niet in de gelegenheid om naar Dinther te gaan. Pas in het voorjaar 1981 kon ik er weer heen, maar mijn aandacht was toch bij mijn bijen die goed uit de winter waren gekomen, zodat ik de rups helemaal was vergeten. Begin juni ging ik opnieuw voor langere tijd naar Brabant en keek op een gegeven ogenblik weer naar de glazen pot, waarvan de in-

houd inmiddels een vieze massa van verdorpe en halfverteerde bladeren was geworden. Tot mijn grote verbazing zat er wel degelijk een vlinder in. Het was een grote motvlinder, die op het eerste gezicht ook wel op een verdord blad leek. Maar na beter kijken zag ik duidelijk een wonderlijke lichte vlek achter de kop met twee kleine bruinzwarte knobbeltjes erboven, die op ogen leken. Het kon niet anders, het was een Doodshoofdvlinder. Jammer dat ik niet weet wanneer de rups zich heeft verpopt en wanneer de vlinder is uitgekomen. Omdat ik niet verwachtte dat de vlinder nog zou leven maakte ik de glazen pot open. Mijn verbazing werd nog groter toen ik merkte dat dat wel degelijk het geval was. De pop, die mij deed denken aan een scorpioen, haalde ik er uit, de vlinder liet ik erin. Elke avond precies om tien uur kwam de vlinder tot leven. Ik gaf hem af en toe kleine beetjes honing. Of hij er van at weet ik niet. Op 28 juni 1981 was hij dood.

Uit het artikel over de Doodshoofdvlinder van Chris Maillie in het Groentje blijkt dat deze vlinder in Nederland een zeldzame verschijning is. Zeker als je leest dat door onderzoek van Oudemans is gebleken dat de resistentie van de pop tegen de winterkoude waarschijnlijk niet voldoende is, is mijn geval toch wel heel uitzonderlijk. Dat de rups zich vooral voedt met aardappelloop kan ook niet opgaan; de streek waar ik de rups vond heeft geen aardappelcultuur, slechts weilanden en maïs, afgewisseld met gemengd bos. Volgens de onderzoekers zou mijn rups zeker geen overlevingskansen hebben gehad. Hij had niet het juiste voedsel en kon niet de grond in om zich te verpoppen. Bovendien stond de pot met rups in een onverwarmde schuur, waar de temperatuur in de winter tot onder nul daalt. De zomer van 1980 was zeer koud en nat. In het afgelopen voorjaar vroom het hier nog $\pm 8^{\circ}\text{C}$. Onder deze barre omstandigheden heeft de rups echter toch van gedaante kunnen verwisselen.

Misschien betekent deze ondervinding, dat de Doodshoofdvlinder toch meer als standvlinder in Nederland voorkomt of zich meer aan ons klimaat aan het aanpassen is.

Joost Minnigh, Heeswijk-Dinther.

Tekeningen van de schrijver.

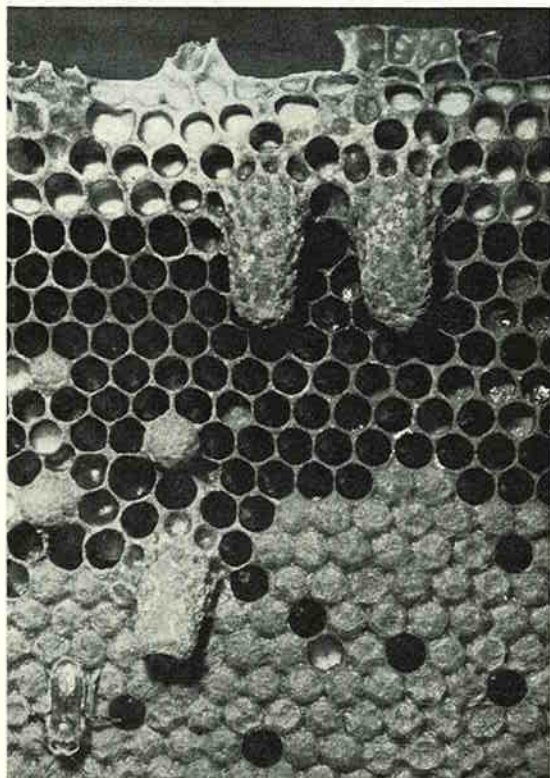
VOEDSELSAMENSTELLING EN DE ONTWIKKELING VAN EEN KONINGIN

21/12/'80

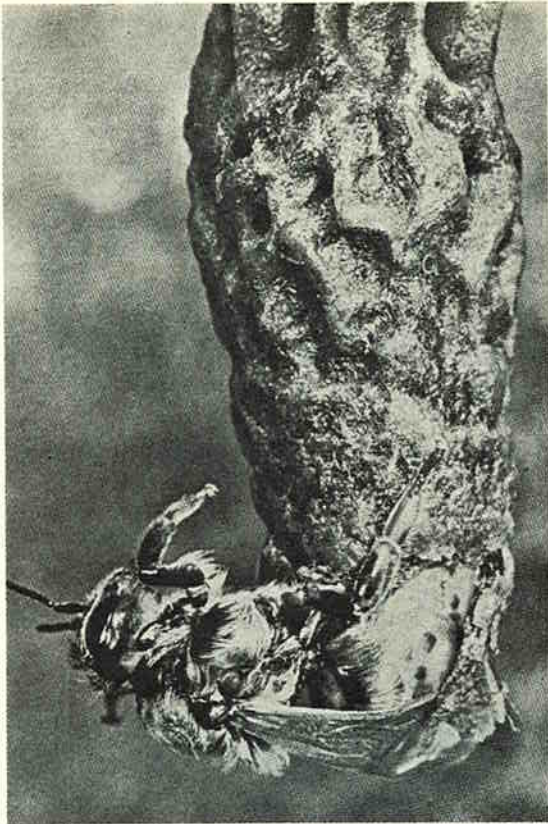
Onlangs heb ik een skriptie gemaakt voor mijn doktoraal-studie biochemie. De skriptie handelt over de differentiatie koningin-werkster en de invloed van de voeding daarop. Het geheel wordt afgesloten met een voordracht voor de vakgroep biochemie. Daarbij was een imker aanwezig die bij de afdeling organische chemie werkzaam is. Na afloop stelde hij voor om een samenvatting van de voordracht van mij op te sturen

naar het maandblad van de „bijenvereniging". Hij bedoelde het Groentje. Ik heb nu een samenvatting gemaakt van een gedeelte van de skriptie en dit aangevuld met wat praktische informatie. Sommige benaderingen zijn misschien diskutabel maar toch afkomstig uit (wetenschappelijke) literatuur. Het doortrekken van konklusies naar de dagelijkse praktijk van de imkerij gebeurt niet in deze literatuur, maar dit is mijn bijdrage tot het geheel. Afgelopen voorjaar ben ik begonnen met het volgen van een cursus: bijenhouden voor beginners. In aansluiting daarop kreeg ik van een Friese imker een zwerm en vol enthousiasme ben ik hiermee bezig geweest deze zomer. Veel ervaring in de imkerij bezit ik dus nog niet en ook de terminologie zal niet geheel overeenkomen met de gangbare. Ik hoop dat de imker er zijn voordeel mee kan doen door verder over dit belangrijke onderwerp na te denken.

Voedsterbijen. Binnen het bijenvolk zijn de jonge voedsterbijen belast met de verzorging van het broed: de larven. Dit vindt plaats ongeveer vanaf de 4e tot de 14e dag van hun bestaan. De voedsterbijen bezitten een aantal klieren die de voedselproductie verzorgen: de voorkaakklier, de voedersapklier, de achterhersenklier en de borstklier. De drie eerstgenoemde klieren zijn gelegen in de kop van de bij.

Voeding. De larvenvoeding kan ingedeeld worden in twee soorten: koninginvoedsel (KV) en werkstervoedsel (WV). KV is samengesteld uit stoffen, die voornamelijk afkomstig zijn uit de voedersapklier en de voorkaakklier; de andere twee klieren zorgen voor kleine modificaties. WV is in hoofdzaak afkomstig van de voeder-

sapklier en in mindere mate zijn de overige klieren hierbij betrokken. Bekijken we welke verschillen er zijn tussen KV en WV dan valt op dat stoffen als o.a. biopterine, neopterine, pantotheenzuur (B-vitamine) en suiker (glukose en fructose - honingmaag) in hogere concentraties voorkomen in KV dan in WV. Een ander verschil is de hoeveelheid voedsel die de larven opnemen als ze gevoed worden met WV of KV. Larven in moerdoppen nemen sneller en dus meer voedsel op dan larven in werkstercellen. Dit wordt veroorzaakt door het verschil in de suikerinhoud van het voedsel: KV bevat 12% en WV bevat 4% suiker. De larven bezitten suikergevoelige organen (chemoreceptoren) rond de mond, die een onderscheid maken tussen 4% suiker = normale voedselopname en 12% suiker = versnelde voedselopname. Een koninginlarve heeft aan het einde van haar ontwikkeling — na 6 dagen — een gewicht van \pm 300 mg; een werksterlarve: 180 mg. Samen met de grotere hoeveelheid voedsel die de koninginlarve opneemt is de voedselkwaliteit — KV — anders. In de moerdop ontwikkelt de koninginlarve zich vanaf de eerste dag met kwalitatief (beter) en kwantitatief (meer) ander voedsel dan de werksterlarve.

Zwermrijp volk. De voedsterbijen in een „normaal” volk kunnen niet van de ene op de andere

dag overschakelen van WV naar KV. De voor-kaakklier die de voedselsamenstelling van KV bepaalt is in een „normaal” bijenvolk minimaal werkzaam. In een zwermrijp volk echter is de werkzaamheid van de voor-kaakklier aanzienlijk hoger bij de voedsterbijen. Van bepaalde voedingsstoffen wordt er dan 10 x meer uitgescheiden. De vraag is hoe snel de voedsterbijen van een „normaal” volk deze voedingsstoffen kunnen gaan produceren indien het volk moerloos wordt. Onderzocht is dat na 4 dagen de productie van de voor-kaakklier van voedsterbijen 5 x hoger kan worden. Dit houdt in dat koninginlarven kwalitatief minder — slechter — voedsel krijgen in een moerloos gemaakt „normaal” volk dan in een zwermvolk. Om deze reden is het verstandig om een kunstzwerm te maken van een zwermrijp volk.

Redcel-moer. Een ander belangrijk punt is het verschil tussen een larve, gevoed in een moerdop en een redcel. Wanneer we kijken naar kenmerken die behoren bij een zwerm-moer en een redcel-moer dan zijn er verschillen. Twee belangrijke kenmerken voor de imker zijn de goedontwikkelde voortplantingsorganen: het aantal ovariolen en de inhoud van de zaadblaas van de moer. Een redcel wordt opgetrokken op een werkstercel die een larfje van 1 à 2 dagen oud bevat. Dit gebeurt niet op werkstercellen met eitjes. Dagelijks worden er redcellen opgetrokken tot het moment dat de eerste larven zich verpoppen, het afsluiten van de redcellen. Deze poppen scheiden in hun cel een stof af — een feromoon — welke door het dekseltje heen in het volk komt en de werkbijen zodanig beïnvloedt dat er geen redcellen meer worden opgetrokken. Het larfje dat voorbestemd is om zich tot (redcel) moer te gaan ontwikkelen heeft echter gedurende de eerste en/of tweede dag slechts werkstervoedsel gekregen. Gedurende deze eerste dagen worden verschillende organen in aanleg geïnduceerd, met name de spermateca of zaadblaas en de ovariolen. Een inductie op een later tijdstip, na 1, 2 of 3 dagen, zal tot gevolg hebben dat organen zich niet volkomen kunnen ontwikkelen. De ovariolen van een redcelmoer zijn minder in aantal — vermindering met 10% — vergeleken met een zwerm-moer. Eveneens is de inhoud van de zaadblaas aanzienlijk kleiner.

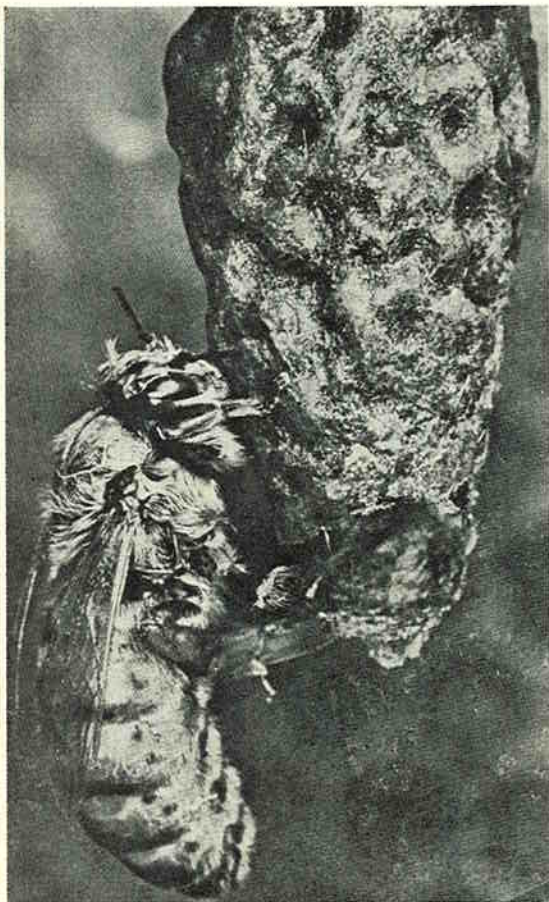
Samenvatting. Bij het maken van een kunstzwerm is het een eerste vereiste dat het volk in zwermstemming is. Zo niet dan zijn de voedsterbijen onvoldoende in staat om de redcellarven van koninginvoedsel van goede kwaliteit te voorzien. Het gevolg is een niet-volledig ontwikkelde moer. Is het volk evenwel zwermrijp en de imker maakt hiervan een kunstzwerm dan

zullen de redcellen een koningin opleveren die minder produktief zal zijn dan een moer uit een zwermcel.

Opmerkingen:

- beschouwd zijn de voedingen van larven gedurende de eerste 3 dagen, nadien verandert de voedselsamenstelling van werksterlarven;
- een zwermmoer schijnt wat groter te wezen dan een redcelmoer;
- vragen die hier opgeroepen worden zijn bv. de zwermtraagheid van een redcelmoer, de ontwikkeling van het broednest in het voorjaar, zomer en najaar, en de levensduur van deze moer.

Paul van Sluis, Groningen.

BETERE BIJENKAST IN AANTOCHT

CENTRAL POINT, Oregon (V.S.) — Zoals de wereld staat te wachten op de man die een betere muizeval uitvindt, zo wordt er gewacht op de uitvinder van een betere bijenkast. Niet dat er iets fundamenteel fout is aan de huidige kast, die in geheel Noord-Amerika gebruikt wordt. Eigenlijk is het een eenvoudige kist, waarin ramen zitten die de wasraat omvatten en die bijna onveranderd is gebleven sinds hij werd uitgevonden door ds. L. L. Langstroth in 1852. Nu is er een kast ontworpen in Canada en gefabri-

ceerd in Oregon (V.S.), die een hele verandering in de bijenhouderij belooft. De nieuwe kast, ontworpen door Herman van de Kerkhof te Vancouver (B.C.), wordt gefabriceerd door Western Pine Products in Oregon. De Langstroth-kast is moeilijk te sluiten voor het reizen naar de verschillende drachtvelden. Hetzelfde geldt voor het sluiten i.v.m. bespuitingen met insecticiden. Ook biedt deze kast weinig bescherming tegen de lange, koude winters in het Noorden van Canada. Daarom vernietigen de meeste bijenhouders in Canada hun volken (soms wel meer dan 2000) voor de winter en bestellen nieuwe bijen („package bees”) in het Zuiden van de Ver. Staten. Daar de prijs van honing geen gelijke tred houdt met de onkosten is het zaak over te schakelen op een rationeler bedrijfsvoering om nog enige winst te kunnen maken. Van de Kerkhof ontwierp een samengestelde kast, die gesloten wordt door het simpel omklappen van een metalen plaat; de inspectie van de volken kan grotendeels plaatsvinden zonder de kast uit elkaar te halen. Hierdoor kunnen meer volken in dezelfde tijd worden nagezien. „De binnenwanden zijn geïsoleerd, zodat de bijen ook in strenge winters niet door hun voedselvoorraad heen raken,” zegt Van de Kerkhof. Hij en zijn zoon Johan hebben ongeveer honderd kasten in drie verschillende klimaatzones van Canada getest en de bijen overleefden de winter zonder extra bescherming. „Het geheim is de ventilatie,” aldus Van de Kerkhof, die 25 jaar geleden naar Vancouver (B.C.) emigreerde. De bijen produceren vocht **en als dat een ijslaagje over hun voedsel vormt** betekent dat hun dood. De nieuwe kasten komen begin oktober op de markt. De prijs staat nog niet vast, maar volgens Van de Kerkhof zal die concurrerend zijn met die van de standaard Langstroth-kast. (Associated Press)

Tot zover de vertaling van een artikeltje, dat vorig najaar in een in Vancouver verschijnende krant stond. Het vermeldt over isolatie van kastwanden gaat in tegen hier vaak gehoorde meningen. Het gestelde over het vormen van een ijslaagje over het voedsel in de cellen was nieuw voor mij, maar zou best waar kunnen zijn. Zoals u ziet, wordt ook in Canada de ventilatie van de kast van groot belang geacht. Ik ben benieuwd hoe deze kast er uitziet.

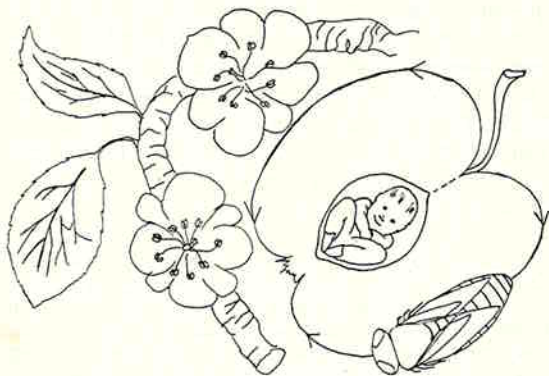
A. Kok, Kwadijk.

BIJESTEELK IN DE OORLOG

De artikelen over de bije- en wespsteek met ernstige gevolgen frappeerden mij. In 1944 was dat voor mij helaas de oorzaak om met deze liefhebberij op te houden, hoewel ik in vorige jaren nimmer enige last van een bijesteek onderzocht. In 1944 (toen een potje honing f 100,— opbracht!) overkwam mij een steek, waardoor ik mijn evenwicht verloor, rode ogen kreeg en

een koorts van over de 40 graden. Mijn dokter waarschuwde mij en zei: „Als jou dat nog tweemaal overkomt leef je niet meer.” Vandaar dat ik deze liefhebberij op moest geven. Helaas, want er zijn maar weinig liefhebberijen, waarbij je met dieren omgaat, kunt knutselen en ook nog een produkt verkrijgt. Ik mag nog vermelden dat de rare gevolgen van de bijesteek, destijds in 1944 dus, slechts ongeveer een half uur duurden; daarna was het over en had ik m'n evenwicht terug, waren de ogen weer normaal en was de koorts verdwenen. Ik ben aan de bijenliefhebberij gekomen, doordat ik in 1941 aan m'n huisdokter vroeg: „Als er tijden van hongersnood of iets dergelijks komen, wat moet je dan in huis hebben om te overleven?” Hij zei: „Steenkool voor de kachel, Delfiavet, bruine bonen en honing.” Vandaar. Ik heb er heel veel van ingeslagen — woonde toen in het Westen — en heb het daarom in de hongervinter net precies tot aan de bevrijding kunnen volhouden. De laatste dag, toen alles op was, reed er een bevriende pachter van de Zuidhollandse eilanden voor, met als koetsier op de wagen een Duitser in uniform (ik dook meteen m'n schuilplaats in!) en die liet op die manier één mud meel en vier mud aardappelen brengen om onder de familieleden te verdelen. Echt een redding in de nood!

Mr. L. de Blécourt, Rijssen

Een origineel geboortekaartje voor Nico Langeveld, ontworpen door zijn vader Jan Langeveld te Malden in 1979

Suggesties voor een afdelingsavond of excursie?

Dat en nog veel meer vindt u in de nieuwe **AKTIVITEITENGIDS**.

Verkrijgbaar door overmaking van f 3,70 t.n.v. Bijenhuis Wageningen, onder vermelding van „Aktiviteitengids”.

AKTIE IN DE regio

EERBEEK WEER OP Z'N BEST

De alom bekende Eerbeekse honing- en bijenmarkt wordt dit jaar op zaterdag 26 september voor de 73e keer gehouden bij café De Korenmolen aan de Kanaalweg. Inzenders van honing en bijenvolken dienen voor 9 uur aanwezig te zijn, waarna de keuring zal plaatsvinden. Om 11 uur wordt de markt dan officieel geopend. Er mogen alleen inlandse honing en onbeoede raathoning worden verkocht. Het bestuur behoudt zich het recht voor ondeugdelijke honing van de markt te verwijderen en zal ook niet nalaten steekproeven te nemen om deze ter beoordeling door te zenden naar de Keuringsdienst van Waren te Zutphen. Alleen in het gebouw kan honing worden verkocht, voor aanverwante artikelen dient men buiten een kraam te huren. Inzenders en verkopers van honing en imkersartikelen dienen zich voor zaterdag 19 september op te geven bij de secretaris G. G. J. Veesaert, Enkweg 7, 6961 VK Eerbeek, tel. 08338-2853. Ook dit jaar worden weer prijzen uitgelooft voor goede kwaliteiten honing van diverse soorten. Er is bovendien een wisselbokaal beschikbaar gesteld door de heer W. H. van Zadelhoff voor de best verzorgde heideraathoning in raampjes of secties, tenminste 10 kg van 1e kwaliteit. Deze beker wordt na drie jaar eigendom. Op de markt zullen verschillende oude ambachten worden gedemonstreerd, terwijl de plaatselijke muziekvereniging voor de vrolijke noot zal zorgen.

MEDEDELINGEN

Op vrijdag 18 september houdt de heer J. J. Speelziek een lezing over Bestuivingstechnieken voor de **afd. Leiden e.o.** in het Boerhaave-restaurant; aanvang 20 uur.

Voor dinsdag 22 september laat **afd. Haarlem** een Forum-avond noteren in Scouting Haarlem, Parklaan 108; aanvang 20 uur.

Op 4 juli overleed vrij plotseling ons lid **J. A. Lensink** op de leeftijd van 85 jaar. Vele jaren was hij secretaris van onze afdeling.

Bestuur en leden, **afd. Almen**.

Afdeling Zwolle geeft kennis van het overlijden van drie van haar trouwe leden: op 12 juni overleed de heer **M. Lindeboom** en op 15 juni de heren **H. van Dijk** en **J. Hageman**.

Op 24 juli is overleden ons lid de heer **Tj. Bijker** op de leeftijd van 48 jaar. Wij wensen zijn vrouw en kinderen sterkte toe met dit verlies.

Bestuur en leden, **afd. De Wouden**.

Op 13 juli overleed op 66-jarige leeftijd onze imkervriend **Cristoffer Almoes**. Wij wensen zijn vrouw en kinderen veel sterkte toe met dit verlies.

Bestuur en leden, **afd. Borger e.o.**

Heden ontvingen wij het bericht, dat op 75-jarige leeftijd te Delden is overleden emeritus-pastoor **P. v. d. Brink**. Wij zullen hem ons herinneren als een vriendelijke collega en een goed imker.

Bestuur en leden, **afd. Reggedal**.

Op 27 juli overleed ons lid de heer **G. J. Tjihof**. Hij ruste in vrede.

Bestuur en leden **afd. Almelo**.

H.H. IMKERS

Zendt vanaf heden al uw

RUWE RAATWAS

rechtstreeks of in verenigingsverband
naar

HONINGZEMERIJ

W. van 't LAND

Barneveld, tel. 03420 - 12607

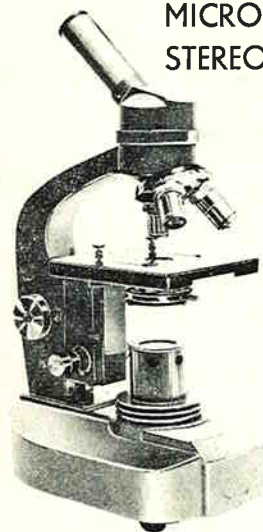
Desgewenst KUNSTRAAT terug.

* U zult zien, wij betalen de hoogste prijs.

euromex

**MICROSCOPEN
STEREOMICROSCOPEN**

**HOGE OPTISCHE
KWALITEIT**

**RELATIEF LAGE
PRIJS**

**LEVENSLANGE
GARANTIE**

Op verzoek zenden wij
U gaarne onze uitgebreide
catalogus.
Prijzen vanaf f 335,-

EUROMEX microscopen b.v.

Utrechtseweg 250 - Postbus 736 - 6800 AS Arnhem
Telefoon 085-42 12 51 - Telex 75042

IMKERSARTIKELEN en HONING. Tegen de laagste prijzen. Ja natuurlijk, dat kan alleen bij **Janneke de Jong.**

Houten voerbak f 25. Spaarkast gemonteerd f 115.
Zonnewassmelter f 125. Kunststraat f 17,50. En vele andere lage prijzen. **Rotterdam, tel. 010-224871.**

**Het nieuwe telefoonnummer
van het Bijenhuis is**

**08370 - 2 27 33
(meerdere lijnen)**

BIJENSTAND „DE GRUBBE”

P. L. LAUMEN-WOUTERS, Grijzegrubben 63,
6361 GL NUTH (Limburg).

Kan u alles leveren voor de bijenteelt o.a.
kunstraat à f 18,50 per kg. **Bijenkasten** en
onderdelen. Prijslijst op aanvraag gratis toe-
gestuurd.

Tel. 04447 - 3183 Nuth. Maandag-zaterdag 9-18
uur.

Tel. 045 - 252408 Brunssum. Dinsdag - zaterdag
9-18 uur.

Banknr. N.M.B. Brunssum 65.77.13.228.

Gironr. Nuth 4444518.

BIJENSTAND „DE BIJENKORF” sinds 1897.
Ruime sortering **IMKERSMATERIALEN** en **SPE-
CIALITEITEN, HONINGSLINGERS** enz.

Ook in **HONING** zijn wij ruim gesorteerd, nl.
KLAVERHONING f 6,— p. kg. **ZOMERHONING**
f 5,15 p. kg. **ACACIAHONING** f 6,50 p. kg.
BOEKWEITHONING f 6,— p. kg. Alles inclusief
B.T.W. Minimum-afname 15 kg. Bij afname van
200 kg **EXTRA KORTING.**

Ons magazijn is geopend van **MAANDAG** tot
en met **ZATERDAG** (dagelijks van 8 tot 20 u.)
Alleen op donderdag zijn wij gesloten.

U kunt dan wel in onze depots terecht:

J. v. Breukelen, Dorresteinweg 4, Soest (Utr.)

J. v. Lokhuizen, Rijnsburglaan 10, Heerde (Gld.)

**„DE BIJENKORF”, Hoevelakenseweg 144,
3783 WK Terschuur (bij Amersfoort).**

Tel. 03426-1978 - Postrekeningnr. 2622.

**HONINGZEMERIJ-KAARSENTREKKERIJ „De Rit” ZOE-
LEN.** Verdeelcentrum voor imkerijproducten. Tel. 03448-
1653. Te koop, ook voor wederverkoop: o.a. kunststraat,
bijenwas, bijenkaarsen (gerold en gedompeld), pit, ke-
teltjes voor het zelf maken van kaarsen, bijenkorven,
Nederlandse en buitenland. honing, mede, stuifmeel, hon-
ingzeep, honingcrème, honingshampoo, honingkoek
(recht en gesneden), boenwas, bijenkwartet, versch.
honing-sierpotjes enz. Vraagt U prijslijst!

Bijenstand Fa. H. T. van Dam & Zri., Jubbega
(Fr.), tel. 05165 - 13 82 kan U alles leveren
voor de Moderne Bijenteelt.

Kunstraat, Bijenwoningen en Onderdelen uit
eigen werkplaatsen.

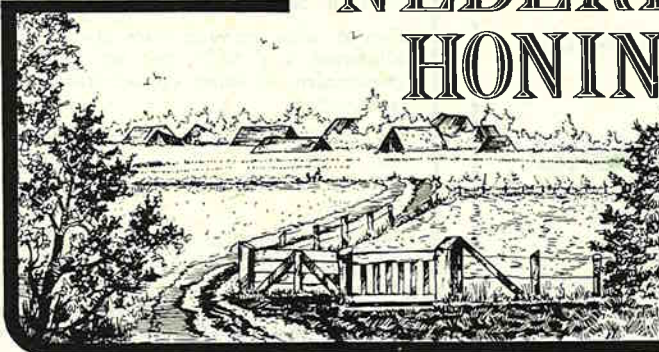
Door eigen steeds grotere importen van diverse
gereedschappen steeds bij ons de laagste
prijzen.

Tevens voor wederverkoop diverse kleuren
meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.
Vraagt onze prijscourant van materialen en/of
meubelwas en honing even aan. Wij zenden U
die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

IN- en VERKOOP van alle soorten Nederlandse ho-
ning. Gebruikte Simplexkasten en Korven, Mede, Bijen-
waskaarsen, Honingwafels, Stuifmeel, Honingsnoepjes
enz. C. v. Holland, Dijkstraat 118, 3904 DJ Veenendaal,
tel. 08385-13795, b.g.g. 10202.

echte
**NEDERLANDSE
HONING**

Dit fraaie ETIKET is de nieuwste aanwinst van Uw Bijenhuis.
Vanaf 1 oktober in het Bijenhuis te koop.

Uitvoering zoals afgebeeld: in vier kleuren van 1ste kwaliteit gegomd papier, met opdruk 450 gr.
normaal: in zeshoekkader het Verenigingseembleem, per 100 stuks f 6,50.

Dit ETIKET is ook leverbaar voorzien van Uw eigen naam + adres in zeshoekkader.

minimum 1.000 stuks f 85,— per 1.000
bij afname 5.000 stuks f 70,— per 1.000

Zou U van deze aanbieding gebruik willen maken, dan bestelbon invullen en zenden aan Het Bijenhuis te Wageningen.

Inzenden vóór 15 oktober 1981, levertijd ± 3 weken.

BESTELBON

S.v.p. voor mij laten aanmaken

- 1.000 Etiketten met mijn naam f 85,—
 5.000 Etiketten met mijn naam f 350,—
Franco incl. B.T.W.

naam adres

woonplaats tel. nummer

Invullen in blokletters

Datum Handtekening

Hokje bij gewenst aantal aankruisen

BIJENHUIS – WAGENINGEN

GEOPEND iedere werkdag van 8.00 — 12.00 uur en van 13.30 — 17.30 uur.

's Zaterdags van 9.00 — 12.30 uur.

GRINTWEG 273, 6704 AP WAGENINGEN. Telefoon 08370 - 2 27 33, Giro 82.32.76.